

Makale tarihçesi: Alındı: 1 Mart 2017; Kabul edildi: 28 Mart 2018

Çatışma ve Göç Kültürü Modeli **Bağlamında Göç Romanı Okuması:** **Yüksel Pazarkaya'nın *Savrulanlar*'i**

Ali Tılbe[±]
Kamil Civelek[¥]

Öz

Göç olgusu genel bir bakışla; insanların ekonomik, toplumsal, siyasal ya da ekinel çok değişik nedenlerle yerleşik uzamlarından başka bir uzama yerleşmek için yaptıkları devinimler olarak tanımlanabilir. Bu tanıma en uygun devinimlerden birisi de altmışlı yıllarda başlayan ve günümüzde de karşılıklı olarak süregelen ekinel bir nitelik kazanan Türklerin Almanya'ya ulusötesi göçüdür. Bu makalede İbrahim Sirkeci ve Jeffrey H. Cohen'in *Çatışma ve Göç Kültürü Modeli* temelli geliştirdiğimiz göç yazını inceleme yöntemliliği yaklaşımıyla çağdaş Türk-Alman yazarlardan Yüksel Pazarkaya'nın *Savrulanlar* adlı romanını incelemeyi erek ediniyoruz. Roman, iki ülke arasında arafta kalan insanların ekinel ve toplumsal uyum ve yeni bir kimlik edinmek için vermiş oldukları savaşımı, yıllar sonra gurbette bir trende karşılaşan iki askerlik arkadaşının yeniden kurulan dostluklarını ve aile öykülerini çarpıcı bir biçimde betimlemektedir.

Anahtar Sözcükler: Yüksel Pazarkaya; göç; göçmen; göçer yazını; yazın toplumbilimi; göç ve edebiyat; çatışma modeli; göç kültürü; kültür(süz)leşme.

ABSTRACT IN ENGLISH

Analysis of Yüksel Pazarkaya's Novel Titled *Savrulanlar* in the Context of Conflict Model of Migration and Cultures of Human Mobility

In general terms, the migration phenomenon can be described as human mobility which occurs for the purpose to settle at a different location from the permanent one due to economic, social, political or cultural reasons. Transnational migration of Turks through Germany, which has started in sixties and has been perpetuated mutually and obtained a cultural characteristic, is one of the most appropriate types of mobility that fits this description. In this presentation, we aim to examine *Savrulanlar*, which is written by Yüksel Pazarkaya, a contemporary Turk-German author, by employing the approach of migration literature examination methodology that we have developed on the basis

[±] Prof. Dr. Ali Tılbe, Namık Kemal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tekirdağ, Türkiye. E-posta: alitilbe@gmail.com.

[¥] Dr. Kamil Civelek, Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Erzurum, Türkiye. E-posta: ckamil@atauni.edu.tr.

Bilgilendirme: Bu çalışma, 23-26 Ağustos 2017 tarihleri arasında Atina Horokopio Üniversitesinde düzenlenen *The Migration Conference* (TMC 2017) etkinliğinde 'Göç Kültürü ve Çatışma Modeli' Temelli Bir Göç Romanı İncelemesi: Yüksel Pazarkaya'nın *Savrulanlar*'i başlığıyla sunulmuş bildirinin genişletilmiş biçimidir.

Bu çalışma Namık Kemal Üniversitesi Bilimsel Etkinliklere katılım destek Programı kapsamında desteklenmiştir.

of İbrahim Sirkeci and Jeffrey H. Cohen's *Conflict Model of Migration and Cultures of Human Mobility*. The novel portrays the struggle of people who try to gain a new identity and their endeavour for cultural and social adaptation, along with the friendship of two army friends who met on train in abroad after many years, as well as their family stories conspicuously.

Keywords: Yüksel Pazarkaya; migration; immigrant; mover; literature; culture of migration; conflict model; human mobility; acculturation.

Giriş: Kuramsal Çerçeve

İçinde yaşadığımız küresel çağın en önemli olgularından birisi olan göç, çok sayıda araştırma alanının konusu olduğu gibi, yazınsal uzamda da kendisine sıklıkla yer bulmaktadır.

Biz bu çalışmada, göç ve yazınsal ürün arasındaki devingen ve güçlü ilişkiye odaklanarak, daha önce geliştirdiğimiz ve “göç/göçer yazını incelemelerinde çatışma ve göç kültürü modeli” (Tilbe, 2015, s. 458-466) başlığıyla yayınladığımız göç romanları inceleme yöntembilimini bu yazıda ayrıntılı olarak açıkladığımızdan ötürü, bu makalede yöntembilimin kısa bir tanıtımı ile yetineceğiz. Bu yöntembilim karma bir nitelikli olup, öncelikle İbrahim Sirkeci ve Jeffrey H. Cohen'in geliştirdiği ve çatışma ve göç kültürü modeli ile Lucien Goldmann'ın oluşumsal yapısalcı (fr. structuralisme génétique) yazın toplumbilimsel yöntemine dayanır.

Çatışma ve göç kültürü modeli, “zorunlu ve gönüllü göç ayrımını reddederek, her düzeydeki çatışmaların, gerilimlerin, zorluk ve anlaşmazlıkların insanların ve grupların yer değiştirmesine neden olduğu gerçeğinden hareketle, her göçün şu veya bu biçimde bir çatışma üzerine kurulduğunu” (Tilbe ve Sirkeci, 2015, s. 1) varsaymaktadır. Sirkeci'ye göre; “insani güvensizlik belli bir yerde, belli bir durumdaki belli bir insan topluluğu ve/veya bireyler için çatışmanın bir tür yoksunluk, yoksulluk hissi yaratması olarak görülebilir” (Sirkeci, 2012, s. 355) ve göç olgusu; “algılanan (insani) güvensizlikten kaçınma olarak formüle edilebilir” (2012, s. 356). Sirkeci'nin tanımı, “en gizli ve örtülü gerilimlerden en şiddetli çatışmalara kadar toplumsal yapı içinde erekerin uyuşmadığı tüm ilişkileri kapsar” (Tilbe, 2015, s.).

Sirkeci, insani güvenlik ve çatışma eksenlerini gösterdiği çizelgede (Sirkeci, 2012, s. 357), iki uç durum belirler: “Bir uçta insani güvenliğin sağlandığı, anlaşma ve işbirliğine dayalı eşitlik durumu, öteki uçta ise uzlaşmanın yerini şiddete bıraktığı güvensizlik yani çatışma durumu söz konusudur” (Tilbe, 2015, s. 463).

Aşağıdaki skaladan da görüldüğü üzere, çatışma ve şiddete dayalı nedenlerle göç kararı alan göçeri, göç edilen uzamda da oldukça karmaşık ve zorlu bir süreç beklemektedir. Bu süreçte öne çıkan en önemli beklenti, göçerin güvenli bir ortamda yaşaması ve göç ettiği toplumsal yapı ile işbirliği olanaklarına kavuşmasıdır.

Öyleyse yöntembilimin açıklama aşamasında, göç edilen uzamda işbirliği ve insani güvenlik beklentisinin öne çıktığı bağlamda kültür(süz)leşme (fr. acculturation) olgusu, göç romanı çözümlemesi için büyük önem taşımaktadır.

Şekil 1. İnsani güvenlik ve çatışma eksenleri

Kaynak: Sirkeci, 2009, s. 7 & Sirkeci, 2012, s. 357.

Toplumsal tinbilime göre; “kültürleşme” kavramı göç sürecinin dinamik ve etkileşim sürecini oluşturmaktadır (Atalay, 2016, s. 219). Budunbilimci ve tinbilimci John W. Berry’ye göre ise kültürleşme; farklı kültürler küme ve bu kümeleri oluşturan bireylerin karşılıklı etkileşimi sonucunda oluşan tinsel, toplumsal, dilsel, ekinsel dönüşüm ve eğilimlerin deneyimlendiği bir süreçtir (Berry, 2003). Buna karşılık kültür toplumbilimcileri bu bağlamda dört ayrı kavram kullanmaktadır. Buna göre;

- ✓ *kültürsüzleşme* ya da özkültür yitimi (fr. *déculturation*);
- ✓ *kültürleşme* ya da yaşanan toplum kültürünü benimseme (fr. *acculturation*);
- ✓ *yeniden kültürleşme* ya da bir kümenin kültür erimesi aşamasında egemen kültürün toplumsal değerleri ve kültürel geleneklerini edinmesi (fr. *réenculturation*);
- ✓ *kültürlerarasılık* ya da öz kültürün başka kültürlerin değerlerini benimseyip onları kendisinin bir parçasıymış gibi kullanması (fr. *transculturation*) (Atalay, s. 220).

John W. Berry de egemen kültürün baskın olduğu çift kültürlü toplumsal yapılarda dört kültürleşme süreci belirler: Buna göre; egemen toplumla *bütünleşme* (fr. *integration*), egemen kültür içinde *kültür erimesi* (fr. *assimilation*), egemen kültürden *kopma* (fr. *séparation*) ve hem kendi kültüründen, hem de egemen kültürün gereklerinden uzaklaşıp *kültür dışı olma* (fr. *marginalisation*) (Bery, 2005, s. 705).

Bütün bu kavramların temelinde kuşkusuz karşılıklı etkileşimi oluşturan kültürlerarasılık sorundur. Altay Manço’ya göre; kültürlerarasılık, kültür erimesi, kültürden kopma ya da kültür dışı olma anlamına gelmemelidir, tam tersine birlikte var olma ve farklılıklar düzeyinde, öteki bireysel ve toplumsal kimliklere açık, daha insancıl ve daha kardeşçe bir toplumun arayışıdır (2002).

Buna karşı göçerler söz konusu olduğunda, beklenen işbirliği uyum ya da bütünleşme genel olarak *Savrunlar*’da da saptandığı gibi; göçerin birlikte yaşadığı egemen toplumun gelenek ve göreneklerine, genel geçer özgün

toplumsal, siyasal, parasal, ekinel ve eğitsel düzenine, kısaca bütün değer yargılarını benimseyerek egemen toplumsal bütünlüğe katılma anlamına gelebilmektedir.

Kimi zaman da göçer özkültür yitimine ve kültür erimesine razı olsa bile, bütünleşmek istediği toplumsal yapı tarafından farklı bir toplumsal kökten geldiği kendisine hep anımsatılmakta ve gerek iş, gerekse de eğitim gibi olanaklardan eşit biçimde yararlanabilmesinin önüne değişik engeller çıkartılabilmektedir. Bu durumda göreceli güvenlik durumu çevrimsel olarak yeni güvensizlikler doğurabilecektir.

Bütüncül bir bakış ve yaklaşımla, göç/göçer romanlarını yetkin ve tutarlı bir biçimde anlamak ve açıklamak olası olacaktır. Bu bağlamda, Lucien Goldmann'ın kullandığı, görüngübilimsel *anlama* ve *açıklama* düzeylerinden oluşacak iki aşamalı bir çözümleme yöntemi öneriyoruz (Tilbe, 2015, s. 464-465).

Tablo 1. Göç Yazını Yöntembilim Çizgesi

Göç Yazını Yöntembilim Çizgesi	
<p>Anlama Aşaması > İçkin Çözümleme</p> <p style="text-align: center;">↓</p> <p>Anlatımın Yapısı → Bakış Açıları; Anlatım Uygulamaları ↓</p> <p>Anlatı Yerlemleri → Kişi, Süre, Uzam ↓</p> <p>Mikro, Mezo, Makro Düzeylerin Belirlenmesi: Toplumsal Yapı ↓</p> <p>Göç Olgusu → Görelî Güvensizlik Uzamı; Çatışma ve Göç Devinimi →</p>	<p>Açıklama Aşaması > Aşkın Çözümleme</p> <p style="text-align: center;">↓</p> <p>Dönemsel Göç Devinimleri ve Toplumsal Yapı ↓</p> <p>Öne Çıkan Temel Örgü ve İzlekler ↓</p> <p>Görelî Güvenlik Uzamı → Kültür(süz)leşme mi? İşbirliği mi? Bütünleşme mi? Uyum mu? Ayrışma mı? → Göçün Çevrimselliği / Döngüselligi</p>

Bu yönteme göre, “birinci aşama anlama düzeyi, yapısalcı bir yaklaşımla metne içkin olarak gerçekleştirilir ve metinde yer alan anlatı yerlemleri ile anlatsal uygulamalar incelendikten sonra, çatışma modeline göre; göçer toplumsal yapı ve ilişkilerden oluşan yapının özü ve iç tutarlılığı çözümlenir, metne aşkın olan açıklama aşamasında ise; metinde söz edilen göç olgusu/izleği, çatışma modeli temelinde, yapıtı aşan ve çevreleyen toplumsal, ekonomik ve siyasal dışsal bağlanımlarıyla güvensizlik \diamond güvenlik düzleminde açıklanır ve tutarlı bir eleştirel yaklaşım ortaya konulabilir” (Tilbe, 2015, s. 464-465). Yöntembilim üzerine daha ayrıntılı bilgi için, dipnotta verilen kaynaklara bakınız.¹

¹ Tilbe, A. (2015). “Göç/göçer yazını incelemelerinde Çatışma ve Göç Kültürü Modeli” [Bildiri]. Ali Tilbe ve Ark. (Ed.). *3rd Turkish Migration Conference, Charles University Prague, Turkish Migration Conference 2015 Selected Proceedings*, (25-27 June 2015). (s. 458-466). London: Transnational Press London; Sirkeci, İ. (December 2012). “Transnasyonel mobilite ve çatışma”. *Migration Letters*, 9(4), 353-363; Tilbe, A. (2016).

Anlama Aşaması > İçkin Çözümleme

Anlatının Yapısı

Almanya’da yaşayan göç romancılarımızdan Yüksel Pazarkaya’nın *Savrulanlar* adlı romanı 2016 yılında Oğlak Yayıncılık tarafından Cepte Roman dizisi altında yayınlanır. Bir ailenin göç serüvenini öykülemesi yönüyle, insani güvensizlik ve çatışma gösterge çizelgesine göre insani güvenlik ve çatışma eksenlerinden *mezo düzey*e uygun düştüğü görülmektedir.

Simgesel anlamlar taşıyan *Savrulanlar* başlığının Gérard Genette’in *Palimpsestes* (1982) adlı yapıtında ele aldığı yanmetinsellik: metin çevresi ile yapıt çevresi (fr. paratextuel/péritextuel) (Civelek, 2011, s. 42) yöntembilimi bağlamında, doğrudan göçere ve onun öyküsüne göndermeler içerdiği açıklanabilir. Başlık yalnızca romandaki anlatı kişilerine değil aynı zamanda onların bir yerden bir yere savrulmalarına ve göçmelerine de bir göndermedir. Dış kapakta başlığın hemen üzerinde yer alan bavul çizimi görseli de öncümetin (fr. hypotexte) olarak, yapısal bir bütünlük içinde okurun göçerlerin öyküsüne tanıklık edeceğini önceler. Özellikle kapağın sarı renk olarak tercih edilmesi göçerlerin öyküsüne dikkat çekme işlevini yerine yetirmekle kalmaz aynı zamanda bu öyküde vurgulanmak istenen bitecek bir süreci yani geçiciliği de imler: Nitekim ilk ve ikinci kuşak Almanya göçerlerinin genel durumu bilinen bir gerçekliktir. Genel anlamda yıkıcılığa yol açan sarı rengin en belirgin olumsuz özellikleri arasında aldatma, alçaklık, ikiyüzlülük, kindarlık ve uyruksuzluk* sayılabilir. Özellikle Almanya’da kalan Meryem gibi – ki adını Miriam olarak değiştirerek Alman vatandaşı olup bir Alman doktorla evlenen roman kişisi-gerçek yaşamda pek çok örneği bulunan, Almanya’da göçmen/yabancı, Türkiye’de “almancı/alamancı” olarak adlandırılan soydaşlarımızın düştükleri durumu imlemesi bakımında sarı rengin seçilmesi anlamlıdır.

287 sayfa, 22 bölümden oluşan roman, uzun yıllardan beri bir gerçeklik olarak beliren Türklerin Almanya’ya göçünün üzerinden geçen altmış yıllık parçalı serüvenlerini, Ahmet adlı anlatı başkışısının altmışlı yıllarda yılında Almanya’ya göçü düzleminde kimi zaman acıklı, kimi zaman da dokunaklı bir bezemde okurla buluşturur. Tanrısal bakış açısına iye dışöyküsel anlatıcı-yazarın tekil üçüncü kişi öykülemesinde ilk anlatı, anlatı kişisi Ali Rıza’nın kızı Meryem’in, Ahmet’in oğlu Mazlum ile beşik kertmesi (s. 96) töresi gereğince evlenerek geldiği Almanya’nın Köln kentindeki dokunaklı öyküsüne bir gönderme olan *Ağlayan Deve* adlı sinema filmindeki imgeye bir eğretilemeyle başlar.

“Göç Kültürü ve Çatışma Modeli Bağlamında Latife Tekin’in *Sengili Arsız Ölim*’üne Bir Bakış” Ali Tilbe ve Sonel Bosnalı (Ed.). *Göç Üzerine Yazın ve Kültür İncelemeleri*. London: Transnational Press London. (s. 1-19); Civelek, K. (2016). “Çatışma ve Göç Kültürü Modeli Bağlamında Bir Roman Okuması: Le Clézio’nun *Göçmen Yıldızı*”. Ali Tilbe ve Sonel Bosnalı (Ed.). *Göç Üzerine Yazın ve Kültür İncelemeleri*. London: Transnational Press London. (s. 87-99).

* Sarı rengin göndermeleri için bakınız: Pastareau M. & Simonnet D. (2005). *Le petit livre des couleurs*, Paris: Editions du Seuil. ss.75-89.

Sinemaya bir Pazar günü gittiler. Doktor Hanım ile Doktor Bey, genellikle çalışmıyorlardı Pazar günleri. (...). Sinema, Köln'de küçük bir salondu. (...). *Ağlayan Deve* filmi, ilk karesiyle birlikte aldı, Orta Asya bozkırına götürdü onu. Geldiği Anadolu bozkırını çağrıştıran, dolayısıyla genzine ve yüreğine ağırca oturan bir havası vardı filmin. . Bunu düşünecek hâlde değildi. Resimden resime sürüklendi gitti. "Ağlayan deve gibiyim..." Bu cümle, bütün filmi birkaç saniye içinde zihninden akıttı. "Ne tuhaf insan. İki saatlik filmi, iki saniyeye sığdırıyor" diye geçti içinden. (...). Durup dururken bir damla yaş geldi. Sonra iki damla, ardınca damla damla iki gözünden de. Yüzü gözü ıslandı. "Ağlayan deve değil, ağlayan Meryem" diye geçirdi içinden. Mazlum'a uyup Almanya'ya geldiği ilk günden beri ağlayan devenin yavrusu gibi yaşadığını düşündü. "Şimdi de anaç deve gibi ağlıyorum. Ama ben kavuşmak istemediğim için ağlıyorum. Kavuşmak tehdidi kapıya dayandı. Onun için ağlıyorum... (s. 9, 10).

Daha anlatının başlangıcında göç/göçer acısına ilişkin anlatımlar okura sezdirilmeye başlar. Çok sesli bir yapı sunan anlatı güncel ve tarihsel olmak üzere ikili öyküleme düzeyi üzerine kurgulanır. Güncel öyküleme düzeyinde anlatıcı-yazar tarafından, Meryem'in gurbet acısı ağlayan deve imgesiyle tarihsel öyküleme düzeyinde ise, geriye dönüş uygulayımı ile altmış yıllarda Türkiye'den Almanya'ya yaşanan göç, Mazlum ile Meryem'in babalarının göç serüvenleri ile okura sunulur. Kuşkusuz öykünün sonunda ilk anlatıya dönülecek ve Meryem ile Mazlum'un öyküsünün acıklı sonu ile kapanacaktır. Bu son, kimileri için gurbete tutunma ve yeni yaşama bağlanma, kimileri için de büyük düş kırıklıkları ile geriye göç anlamına gelecektir.

Anlatıcı ve Odaklayım

Savrulanlar öyküsel düzeyde çoksesli bir yapı sunar. Anlatı çok ses arasında tıpkı anlatı kişileri gibi döngüsellik ve çevrimsellik gösterir. Elöyküsel ve dışöyküsel anlatıcı-yazar tanrısal bakış açısı ile olay örgüsünü kurgular. Anlatı kişilerinin belleklerini ve duygularını okuyarak ne düşündüklerini okura bildirir ve mutlak gücünü okura sezdirir. Bu durumda anlatıya sıfır odaklayım ya da tanrısal bakış açısı baskındır. Anlatıcı yazar kimi zamanda daha anlatının başlangıcında, Doktor Metin ve eşi Nermin ile Meryem arasındaki söyleşimde (1-3. Bölümler), Ahmet'in işçi barakasında birlikte kaldığı arkadaşlarıyla karşılıklı konuşmalarında (6. Bölüm), Ayhan ve işçiler arasında geçen ateşli siyasal tartışmalarda (8. Bölüm), 2 yıl sonra yaz tatili için geldiği Ali Rıza'nın köyündeki köylüler arasında geçen söyleşimlerde (10-12. Bölümler), Marksçı Ayhan'ın uydu anlatısında (13. Bölüm) ve ilerleyen bölümlerde özellikle Mazlum ile Meryem'in aralarında geçen söyleşimler ile Meryem'in çalışma arkadaşlarıyla yaşadıkları iletişimlerde sözü anlatı kişilerine bırakır ve olaylar onlar tarafından benöyküsel öyküleme uygulayımı ile öykülenir. Bu durumda odaklayım iç bakış açısına dönüşür. Bu durumda romanın çok sesliliği, bakış açılarının da

çeşitlenmesine yol açmakta, anlatıda söz bir kişiden ötekine geçtikçe odaklayım da farklılaşmaktadır.

Görüldüğü gibi, anlatı boyunca kimi zaman her şeyi bilen ve her yerde olan dış ve elöyküsel bir anlatıcı olan anlatıcı-yazar, kimi zamanda anlatıcı-yazar'ın yönetiminde ve denetiminde söyleşim ve serbest dolaylı anlatım uygulamalarıyla benöyküsel/özöyküsel ve iç öyküsel anlatıcı-kişiler kendi öykülerini çevrimsel/dönüşümsel bir yapılanma içerisinde öykülerler. Hem tekil birinci, hem de tekil üçüncü kişi öykülemelerde anlatıcıların öznel ve nesnel tutumları söz konusu olmaktadır. *Savrulanlar*'da anlatıcıların anlatıyla olan ilişki ve düzeylerini aşağıdaki şekilde özetlemek olanaklıdır.

İlişki/Düzyer	Dışöyküsel Anlatıcı	İçöyküsel Anlatıcı
Elöyküsel Anlatıcı	Tüm bölümlerde yazar-anlatıcı: 3. Tekil	
Benöyküsel/özöyküsel Anlatıcı		Ahmet, Ali Rıza, Ayhan (Kürşat), Meryem, Mazlum, Necati...

Kişi

Savrulanlar, bir yandan göç olgusunu gerçekliklerini bütün yalınlığıyla açılmakla, öte yandan da göçerlerin gittikleri uzamlara tutunmak için verdikleri savaşı iki kuşak göçer aile üzerinden çarpıcı örneklerle betimler. Anadolu'da işsiz güçsüz kahve köşelerinde zaman öldüren binlerce insan, daha iyi yaşam koşullarına kavuşmak, içinde buldukları bu parasızlık sarmalından kurtulmak ve geride bıraktıkları hane halkının geçimini sağlamak için büyük bir umuda yolculuğa çıkarlar; yaşadıkları görelî insansal güvensizlik ortamından, parasal açıdan görelî olarak daha güvende olacaklarını düşündükleri ancak kendilerini neyin beklediğini kestiremedikleri gurbete sürüklenirler. Sonuçta bulmayı umdukları işbirliği ve ekinleşme olgusu, tam tersine sonuçlara evrilir ve daha geniş boyutlu toplumsal ve parasal yeni çatışma sarmalına girerler. Her şeyi göze alan bu ilk göçerlerin bilinmeyene göçü çok sayıda hüznü sonuçlar doğurduğu artık bugün bilinen bir gerçekliktir. Daha anlatının başlangıcındaki Meryem'in acıklı konumu, çatışmaların sürdüğünün ilk imlerini sezdirir okura.

Mazlum'un babası Ahmet altmışlı yıllarda Türkiye'den Almanya'ya ilk göç dalgasında bir fabrikaya, eşyle birlikte iki kızını ve bir yaşındaki oğlu Mazlum'u Yozgat'ta bırakarak konuk işçi olarak gider. Aynı yazgıyı Meryem'in babası Ali Rıza da yaşayacak ve göçerliğin ve sıla hasretinin onlarda uyandırdığı ortak duygu toplumsal ve ailesel yıkımlara yol açacaktır.

Mazlum'un babası Ahmet, altmışlı yıllarda kaba inşaat işçisi olarak, Yozgat köylerinin birinden, önce Stuttgart'a gelmiş, orada bir yıl çalıştıktan sonra, bir yıllık sözleşmesi sona erince, firma, iş yok, diyerek, sözleşmeyi uzatmamıştı. Gelirken, "karısını, iki kızıyla henüz bir yaşına bile gelmemiş oğlu Mazlum'u köyde bırakmış, onlara her ay yüz mark havale göndermişti" (s. 25). "Memlekette biraz rençberlik dışında iş görmemiş, askerliği, değişik bir dünyada, apayrı bir yaşam olarak algılamış terhis olur olmaz da karşısına çıkan

Almanya olanağının peşine düşmüştü, "inşallah olur" diyerek. Bu arada askerden sıla izniyle geldiği bir bayram tatilinde bir oğlan çocuk peydahlamış, karısı Hanife'yi bu oğlan ve karnındaki kızla köyde bırakıp yollara düşmüştü (s. 40).

Ahmet için Almanya'da yaşam hiç de umduğu gibi bir esenlik getirmemiştir ona. Daha ilk yılın sonunda çalıştığı işyerinden atılmış, oturma ve çalışma süresinin dolmasının ardından, birçok göçer konuk işçi gibi sınır dışı edilme ya da tutuklanma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Bu tehlike Meryem'in babası Ali Rıza için gerçekleşecek, siyasal güdülenme içinde olan bir kimsenin kıskırtmasıyla fabrikada yasadışı iş bırakma eylemine katılacak ve işini yitirerek köyüne dönmek zorunda kalacaktır. "Yasadışı grev üzerine fabrika yönetimi sekiz kişinin işine der hal son verdi. Bunların aralarında en başta Ali Rıza vardı. Onu elebaşı olarak görmüşlerdi" (s. 64).

Köln serüveni Ali Rıza için yeni bir başlangıçtır. Zorunlu olarak memlekete dönene kadar bu Ford fabrikasında çalışacaktır. Almanya'da yaşanan artırımsal sarsıntı sonucunda çırak olarak yanına aldırıldığı ve eğitim sonrasında gerekli başarıyı gösteremediği için işsiz kalan oğlu Mazlum'u, çevirmenlik yapan Ercan'a Alman hükümetinden ve fabrikadan alacağı primlerin yarısını verip işe aldırıldıktan sonra geriye dönecektir.

Fabrikadan çıkan yeni otomobiller alanda yığılıyordu. Satışlar iyice durmuştu. Ford, kısa mesaiden sonra, zorunlu işçi çıkışları için de karar aldı. İlk elde çıkış verilecekler aracında Ahmet'in de adı vardı. Gerçi fabrika da çıkaracağı işçilere, sendika temsilcileriyle kararlaştırıldığı biçimde, bir miktar prim verecekti. Ama Ahmet neye uğradığını şaşırdı, serseme döndü (..) O yaz aldığı primlerin yarısıyla Ahmet memlekete temelli dönüş yaptı. Aklı Mazlum'da kaldı (s. 176, 178).

Köln'de aynı fabrikada çalışmaya başlayan Ahmet ile Ali Rıza iki temel anlatı kişileri olarak ayrı nitelikler taşımaktadır.

Ahmet ile Ali Rıza aynı meşrepte insanlar değillerdi. Bunun en kestirme ifadesi, Ahmet daha içine dönük, daha tutucu bir insandı; Ali Rıza'ysa, tam tersi. Ahmet, kendi hâlinde, iş, aş sıkıntısı yoksa sayrı sökel değilse, huzur bulabiliyordu. Ali Rıza, kendi kendisiyle yetinmekten eksiklik çıkararak, kendisini göstermek isteyen, başkalarının onayını ve övgüsünü gerekseyen, her şeyi, ama en başta kendini biraz abartmaktan hoşlanan bir insandı (s. 53).

Ahmet'in yalnızca işine odaklanması ve biraz da içine kapanık yaşaması, belki de onu bu çeşit tehditlerden korumuş ve geçici de olsa Ali Rıza ile aynı yazgıyı paylaşmaktan kurtulmuştur.

Almanya orada yaşayan göçerler için bir yandan sıla özlemi çekilen uzam, öte yandan da uygarlık ve özgürlükler ülkesidir. Bu ikilem gerçekte tüm göçerlerin aklını karıştıran ve kendilerini gerçekleştirmelerini ve yaşanan uzak uzama uyumlarını engelleyen temel olgulardandır.

Ahmet'in Türkiye'ye arabayla tatile gelirken tanık olduğu zorluk ve sıkıntılar sonrası bu iki göçer arasındaki söyleşim göçerlerin çalıştığı ülke ile özvatanları arasındaki karşılaştırma acıklı ve alaysı bir nitelik taşır.

"Valla, buranın hâlini görünce, Alamanya'ya kurban olayım..."

"Medeniyet başka şey..."

"Medeniyet olsa da olmasa da memleket çekiyor işte..."

"Yöneticiler adam olsa, dünyanın en güzel memleketi..."

"Zaten medeniyetsiz olan memleket değil, insanlar..." (s. 83)

Aynı durum kuşkusuz Ahmet ile Mazlum için de görülmektedir. Mazlum'un Almanya'daki yaşamı kumar, kadın ve 'haytalık' üzerine kurulmuştur. Babasız büyümenin sancılarını yaşayarak yetişen ve çalıştığı her yerde uyumsuz ve sorumsuz tutumlar sergileyen Mazlum, Türkiye'den Almanya'ya göçmesinden sonra da kötü edinimlerini sürdürür, işlediği namus kıyını nedeniyle hem işini, hem Meryem'i yitirir; üstelik on yıl tutuklu kaldıktan sonra geri gönderildiği memleketinde kendisine verilen son şansını da kullanamamış ve iş ortağıyla giriştiği kavgada yaşamını yitirir.

Ahmet'in işini Mazlum'a bırakarak ülkesine kesin dönüş yapmasından sonra Mazlum'un yalanlar üzerine kurduğu yaşamı Meryem'i de bir biçimde içine alır. Beşik kertmesi geleneğine şiddetle karşı çıkan Meryem, Anadolu insanının aydınlığa açılan yüzünü temsil etmektedir. Tek düşü tıp fakültesine yazılmak ve doktor olarak insanlığa yararlı olmaktır.

Mazlum ve Almanya meselesini sanki hafızasından silmişti. Zaman zaman aklına gelmiyor değildi ama korkulu bir düş görmüş gibi, bu düşünceden hemen uyanıyor ve aklını başka konulara kaydırıyordu (s. 201).

Almanya'ya gitmeden önce babasıyla Meryem'in köyüne gidip, onun güzelliği karşısında büyülenen Mazlum'un tek ereği, Meryem ile evlenerek toplayacağı düğün takıları ile borçlarını kapatmak ve daha rahat bir yaşam sürmektir. Meryem ise hiçbir biçimde Mazlum ile evlenmeyi düşünmez ve buna kesinlikle karşıdır. Mazlum'un borç harç alarak evlilik düşüyle çıktığı yolculuk, Meryem'in karşı duruşu ve babası Ahmet'in de parasal güven istemesi üzerine büyük bir düş kırıklığıyla sona erer.

Ancak Meryem'in Hasanoglan Öğretmen Oulundan mezun olduktan sonra öğretmen olarak atanmaması ve bir yıl dershanede ve sonra da hasta bakıcı olarak hastanede çok zor koşullarda çalışmak zorunda kalması ve Mazlum'un da Cami Derneği adı altında Necati ile birlikte yürüttükleri karanlık işlerden kazandığı paralarla yeni bir Ford Mondeo ile çok çeşitli hediye ve takılarla izleyen yaz ikinci kez memlekete gelmesi ve düğün yapma konusunda ısrar etmesi üzerine, Nilgün'ün de evlenmesi sonucunda boşluğa düşen Meryem'in bu kez Almanya'da tıp okuma güvencesi alarak evliliğe evet demesine yol açar.

"Her yaz geldim buraya. Babamla her yaz geldim. Sırf senin için geldim."

"Ben senin hakkında bir şey bilmiyorum. Babamın askerlik arkadaşının oğlu olduğun dışında hiçbir şey..."

"Biz gelince, sen hep kaçtın."

"Evleneceğim kişiyi kendim seçmek isterim. Onunla ben yaşayacağım bir ömür, babam değil."

"Her istediğini yaparım, yeter ki benimle evlen, benimle birlikte Alamanya'ya gel."

"Gelirsem, yalnız ev kadını olmak istemem."

"Sen de bir işe girersin. Alamanya'da bu mümkün."

"Herhangi bir işte çalışmak da istemem. Benim bir hayalim var, gelirsem, o hayalimi gerçekleştirmek için gelirim belki"

"Hayalin ne?"

"Ben Almanya'ya gidersem, orada okumak isterim. Doktor olmak istiyorum dedi Meryem (s. 204).

Meryem, evlilik sonrası yerleştiği Almanya'da Mazlum'un beklenmedik davranışları ile le karşılaşır. Çift arasında öne çıkan en önemli sorun yaşamı algılama biçimidir. Meryem başını örtmeye karşı çıktığı için bedensel şiddete uğrar.

Atışma böyle sürerken, Meryem'in, "Yarımdan tezi yok, ben memleketime dönüyorum" demesi üzerine, Mazlum tekme tokat girişti. Ağzını burnunu kan içinde bıraktı. Meryem baygın yere serildi, sonra Meryem'in pasaportunu ve kimlik t belgesini alarak evden çıktı. Kapıyı dışardan kilitledi (s. 222-223).

Mazlum'un Meryem'e bedensel şiddetin yanında cinsel şiddet de uygular. Daha gerdek gecesi başlayan içgüdüsel saldırı, ilerleyen dönemlerde de sürer.

Mazlum da soyundu ve yatağa girer girmez Meryem'in üzerine çıktı. Abandı, birdenbire uykudaki Meryem'in içine girdi. Meryem, gözlerini açmadan uyandı. Ölü gibi kıpırdamadan ve konuşmadan durdu. Mazlum, birkaç gitgelden sonra boşaldı ve hemen yana devrildi (s. 225). "Seni çok özledim" dedi. Her zamanki gibi birkaç dakika içinde de işini bitirip yan tarafa devrildi (s. 240).

Mazlum'un yasadışı işleri sonundan polis tarafından anlaşılır ve çantada taşıdığı eroinle yakalandıktan sonra ilk suçu olması nedeniyle on dört aylık hapis cezası ile kurtulur.

Mazlum, daha önce bir suç işlemediğinden, yargıç onun sadece taşıyıcılık yaptığına kanaat getirerek, on dört ay hapsine karar verdi. Mahkeme bitip karar açıklandığında sekiz aydır içerde yatıyordu. Bu süre içerisinde iyi hâline de bakarak, cezasının üçte ikisini yattığı için serbest bırakıldı (s. 230-240).

Bu süreçte anlatı tarihsel öyküleme düzleminden güncel öyküleme düzlemi ile eklenir ve okur Meryem'in altı aydan beri doktor çiftin yanında çalıştığını Meryem'in söyleminden anlar.

Doktor kan koca 'Bir görelim kendisini, görüşelim' demiş. Gittim, beni işe aldılar. Neredeyse altı aydan beri onların yanında çalışıyorum. Çok iyi insanlar, benim de işimden memnunar. Ben orada çalışmaya devam etmek istiyorum (s. 243).

Tam da bu süreçte, Ford fabrikasındaki işini yitirmesinden dolayı bu isteğe karşı gelmez ve sessiz kalır. Tutuklu olduğu dönemde, Necati'nin Meryem'i lokantaya ve sinemaya davet ettiğini ve öğrendikten sonra, tutukevinde olduğu dönemde kendisini yasadışı işlere bulaştıran Necati ile de görülecek bir hesabı vardır ve şiddetli bir tartışmanın sonunda Necati'nin yaşamına bıçaklayarak son verir.

Mazlum'un gözü döndü. Köşedeki masanın üzerinde duran ekmek bıçağı gözüne ilişti. Birden bedeni elinde olmadan oraya atıldı, bıçağı kaptığı gibi, Necati'ye rastgele savurmaya, sallamaya başladı. Necati neye uğradığını şaşırıldı. "Yapma, ne yapıyorsun?" diye bağırıldı. Birkaç bıçak darbesinden sonra da, "Mazlum, Mazlum, Meryem" diye sayıklayarak yere yığıldı (s. 246).

Bu kıya sonrasında Mazlum Almanya'daki yazgısı tersine dönerken, Miriam yeni bir yaşama yelken açacaktır.

Meryem sonunda Mazlum'dan kurtulacak ve doktor olma düşünüyü de Ulm kentinde tıp okuyarak gerçekleştirecektir. Kuşkusuz bunun mimarı Mazlum değil Alman Doktor Jürgen olacaktır.

Meryem, Alman vatandaşı olurken adını Miriam olarak değiştirir ve 10 yıldır tutukevinde görmeye gitmediği Mazlum'dan boşanır. Bunun üzerine Mazlum kendisini hala sevdiğini ve tutukevinden çıktıktan sonra birlikte Türkiye'ye dönmek istediğini, kabul etmezse başına geleceklere kendisinin sorumlu olacağını bildiren bir mektup gönderir Miriam'e (s. 262-263). Miriam Mazlum'un kendisini öldüreceği korkusuyla izini yitirtmek için çok sevdiği Köln'deki doktor çiftin yanından ayrılarak Ulm'daki hastanede hasta bakıcı olarak çalışmak üzere taşınmak zorunda kalır. Göçerlik durumu Almanya'da da peşini bırakmamaktadır.

Doktor Nermin, muayenehanede akşamüstü buzdolabından bir proseko şişesi alarak açtı. Kadeh kaldırarak kutladılar Meryem'in boşanarak kurtuluşunu. Ancak, Meryem korkularından sıyrılmış değildi. Kutlama sırasında bundan söz etmedi, ama sonra Nermin'le başbaşa kalınca, kuşkusunu dile getirdi.

"Nermin Abla, Mazlum'un çıktıktan sonra hemen sınırdışı edilmesi kesin mi? Hiçbir tek gün bile serbest kalmaz mı Almanya'da.

"Kalsa da kalmasa da, unut artık onu, Meryem" dedi Nermin. "Unut ve hayatında yeni bir sayfa aç..."

"Korkuyorum, Nermin Abla. Sen onu bilmezsin. Bu boşanmayı sindiremez, beni bulursa, kötü şeyler yapar" (s. 258).

Mazlum sınır dışı edildikten sonra yeniden baba ocağına dönmüştür ancak yaklaşık 15 yıl önce bıraktığı kimse aynı yerinde değildir. Araya uzaklıklar ve ölümler girmiş, babası ölmüş, tutunabileceği kimse kalmamıştır.

Köye gelince, babasının aylar önce öldüğünü öğrendi. Kardeşleri Hatçe ile Ayşe köyden delikanlılarla evlendirilmişti. Annesi, iyiden iyiye yaşlanmış, çökmüş, tek başına yaşıyordu. Mazlum'un geldiğine sevinecek hâli yoktu. Mazlum üç gün dayandı köye (s. 264).

Köyden Yozgat'a giderek Ali Usta'nın da öldüğünü öğrenen Mazlum'a yaşamının son şansı tamirci çırağı iken kavga ettiği lastikçi çırağı İlyas tarafından verilir: bir ortaklık kuran ikili için yeni bir gelecek söz konusudur, ancak Mazlum bu şansını da iyi kullanamayacak, bilinen huylarının yeniden uç vermesi üzerine İlyas ile giriştiği tartışma sonunda kafasına İlyas'ın savurduğu jant darbesi ile son nefesini verecektir.

"Cant, bu savrulmayla Mazlum'un kafasına hızla çarptı. Mazlum, kanlar içinde ve kafatasında kırıkla yere serildi. Yerde kafasından, ağızından burnundan akan kanlar içinde, bir süre homurtular çıkardı, sonra kımıltısız kaldı, sustu" (s. 281).

Bu acıklı son belki de babasız büyüyen bir çocuğun, delikanlı olduktan sonra da ilk gençlik döneminde edindiği alışkanlıklarını terk edememesi ve yaşama tutunmakta zorluk çekmesi ile açıklanabilir. Çünkü Mazlum ne kendi ülkesinde, ne de göç ettikten sonra iyi bir konum elde etme olanağı varken Almanya'da yaşamla uyumlu ve dengeli devinmeyi başaramamış olumsuz bir kişilik olarak sunulur okura.

Mazlum'un ölümü Miriam'in yeniden doğumu anlamını taşımaktadır. Ulm'a geldikten sonra çalıştığı hastanede doktor olan Jürgen Markus'un evlilik teklifini, babasından Mazlum'un öldüğünü öğrendikten sonra kabul eder.

Miriam, babasının mektubundan olayı öğrendiğinde, düşünce ve duygusu donmuştu. Mazlum'un öldüğü haberi, içinde en ufak bir kıpırtıya yol açmadı. Bu haberden sonra geçen günlerde, tanımsız bir ruh hafifliği içine girdi. Kendi günlük işleri yanında, Jürgen Markus'un buluşma önerilerini daha bir iç rahatlığıyla kabul ediyordu" (s. 281).

Kuşkusuz Meryem, evlilik yoluyla geldiği Almanya'da, Alman toplumuyla uyum sağlama ve güvenli yaşam olanağına kavuşması olası anlatı kişisi olarak, romanda ayrıcalıklı bir anlatı kişisi konumundadır.

Süre

Eşsüremlili ve artsüremlili ikili öyküleme uygulayımının kullanıldığı anlatıda öykü süresine ilişkin belirgin imler satır aralarında süredizimsel olarak okura verilir. Öykü süresine ilişkin anlatıcı-yazarın verdiği süreme göre "Mazlum'un

babası Ahmet, altmışlı yıllarda kaba inşaat işçisi olarak” (s. 25) Almanya’ya gelmiştir. Ancak anlatının başka bir yerinde verilen tarihsel bir olguya göre ise Ahmet 1975 yılında Almanya’ya gelmiş olmalıdır.

Almanya'nın gergin günleriydi. Kızıl Ordu Fraksiyonu RAF², siyasetin ve ekonominin ünlü kişilerini kaçırıyor, istekleri yerine getirilmediği için de, öldürüyordu. Son olarak Deutsche Bank genel müdürü Jürgen Ponto öldürülmüştü.

Jürgen Ponto 1977 yılında öldürüldüğünde, Ahmet iki yıldır Almanya’da çalışmaktadır ve anlatıda verilen süre ile gerçek tarihsel süre arasında bir çelişki söz konusu olmaktadır. “Almanya’ya geleli iki yılı aşmıştı ve Ahmet ilk kez memleketine izne çıkacaktı” (s. 82).

Ahmet’in izin betimlemesi öykü süresinin genişlemesine eşlik eder. “Ahmet’in ondan sonraki yıllarda yaşamı on bir ay fabrika, bir ay sıla izni biçiminde geçiyordu” (s. 100). “Yıllar böyle geçti. Mazlum on dört yaşına geldi” (s. 101). Mazlum on dört yaşında iken sıla iznine gelen Ahmet’in kan kardeşi Ali Rıza’nın köyüne giderken İbrahim Tatlıses’ten “Kundurama kum doldu” (s. 103) şarkısını araba kasetçalarında dinlemeleri de 1980’li yılların başlarına süremsel bir göndermedir. Aynı zamanda Yozgat’taki “aşevi sahibi ve aşçısı Mahir Usta, "Allah ordudan razı olsun" dedi. “Ordu hükümete el koydu da akşam yemeği verebiliyoruz. Önceleri ortalık hiç tekin değildi. Biz de erkenden, hava kararmadan kapatıyorduk” (s. 114) tümcesi de aynı dönemi imlemektedir.

Mazlum, 14 yaşında arabaya olan ilgisi nedeniyle babası tarafından Yozgat’ta Ali Ustanın yanında çırak olarak verilir. Orada kısa bir süre çalıştıktan sonra köyüne döner ve babasının 1 yıl sonra yaz tatiline gelişiyle 15 yaşındayken Almanya’ya göç eder. Mazlum Almanya’da 3 yıl çıraklık okuluna devam ettikten sonra, yaklaşık 20 yaşındayken babasının yerine Ford fabrikasında işe başlar. Ahmet yaklaşık 20 yıl gurbette çalıştıktan sonra memleketine kesin dönüş yapar.

Okur Mazlum’un yaşam çizgisini izleyerek öykü süresine ilişkin bilgiler edinebilmektedir. Anlatıcı-yazar öykü süresine ilişkin doğrudan bilgi vermekten kaçınmakta, okurun kafasında karışıklığa neden olmaktadır. Meryem de

² 1960’lı yıllarda kurulan Alman Sosyalist Öğrenciler Federasyonu (SDS) Alman öğrenci hareketinin itici gücü olur. “Yeni Sol” Alman öğrenci hareketinin ideolojik yöneliminde belirleyici etkisi olan SDS belirli konularda çalışma grupları kurarak örgütlenir. Üçüncü dünya ile egemen ülkeler arasındaki ilişkiyi sorgulayan çalışma grupları ile üçüncü dünya ülkelerindeki direnişlerle dayanışma eylemleri başlatılır ve SDS devletle şiddetli bir cepheleşme içine girer. 1964 Yılında Kongo Başkanı’nın Berlin ziyaretine karşı gösteri düzenleyen SDS kısa bir süre sonra ABD’nin Vietnam müdahalesine karşı teşhir kampanyasına başlar. Kampanya sırasında polislin baskıcı tutumu ve tekeli Alman basınının ihbarcı tavrı karşısında SDS daha da militanlaşır. 2 Haziran 1967 yılında İran Şahı’nın Almanya ziyaretine karşı düzenlenen bir gösteride Behno Ohnesorg adlı bir genç polis tarafından öldürülür. Devlet yaşanan olaylardan öğrencileri sorumlu tutarak önce üniversiteyi kapatır ardından her türlü gösteriyi yasaklar. Öğrenci eylemleri giderek artar... (...) 20 Nisan 1998’de Reuters Haber Ajansı’na RAF logosu ve imzalı almanca yazılmış sekiz sayfalık bir mektup gönderilerek grubun dağıldığı ilan edilir. Örgütün cezaevindeki son üyesi Brigitte Mohnhaupt ‘da şartlı salıverilmeyi reddetmiş, 24 yıl cezaevinde kalarak, 2007 yılında tahliye olmuştur. Mohnhaupt, hapisten çıktıktan sonra, kendisini bekleyen yüzlerce gazeteci ve televizyoncuya sadece “beni rahat bırakın” demiş ve bugüne kadar da örgüt hakkında hiç konuşmamıştır. (<http://isyandan.org/makaleler/sehir-gerillasi-ve-kizil-ordu-fraksiyonu-raf-gercegi/> Tarih: 01.01.2017).

öğretmen okulunu bitirmiş, yirmi yaşına gelmiş ve çalışmaya başlamıştır. “Öte yandan, yirmisine gelmiş gençler, isteseler de istemeseler de, yuva kurma hayallerine dalyorlardı” (s. 201). Mazlum işe başladıktan 2 yıl sonra Meryem ile resmi nikah kıymış ve 1 yıl daha bekledikten sonra düğün yaparak Almanya’ya gitmişlerdir. “Türkiye’den evlenenlerin eşlerine, aile birleşimi kapsamında, ancak bir yıl bekledikten sonra Almanya’ya geliş vizesi veriliyordu” (s. 205). Bu durumda Meryem 21, Mazlum yaklaşık 23 yaşındadır ve peş peşe yaşadığı ve ilkinde 8 ay, ikincisinde 10 yıl tutukevinde kaldıktan sonra yaklaşık 35 yaşlarında Almanya’dan sınır dışı edilir. Meryem ise Ulm kentine taşınmış ve tıp eğitimine başlayalı yaklaşık 3 yıl olmuştur (s. 282). O da yaklaşık 33 yaşlarındadır.

Görüldüğü gibi öykü süresi yaklaşık 35-40 yıllık bir süremi kapsarken, öyküleme süresi Mazlum’u tutukeviden salıverildiği dönem ve sonrasını izleyen 3 yıllık bir süreyi kapsamaktadır. Öykü süresi kimi uydu anlatılar ve gerisapımlar ve tarihsel göndermelerle 2. Dünya Savaşı dönemine kadar uzamakta ve süre esnek bir nitelik göstermektedir.

Süre	
Anlatı Düzeyi	1960’lardan başlıyor ve 1995’li yıllara uzanıyor.
Güncel Öyküleme Düzeyi	eşsüremlî ve süredizinsel
Tarihsel Öyküleme Düzeyi	artsüremlî ve gerisapımlı az da olsa ilerisapımlı

Uzam

Ahmet’in Yozgat’tan otobüsle başlayan ve İstanbul’dan trenle önce Stuttgart’a, oradan da Köln’e uzanan yolculuğu, Almanya’ya gidişinin üzerinden iki yıldan biraz fazla geçtikten sonra, kendi özel aracıyla yaz tatili için de olsa, üç gün boyunca Yugoslavya ve Bulgaristan ve Kapıkule yönünde (s. 82) tersine göçe dönüşmüştür. Anlatıcı-yazar okura göçerler için yaz aylarında bir olguya dönüşen araba ile tersine göçü olabildiğince nesnel ve gerçekçi uzam ve yol imleri ile öyküler. Bu devinim döngüsel bir niteliğe iyedir, çünkü ülkesine kesin dönüş yapana kadar aynı yolları izleyerek her yaz köyüne dönecek ve eşi Hanife, iki kızı ve oğlunu ziyaret ederek yaz tatillerini memleketinde geçirecektir. Anlatıcı-yazar Yozgat ve Sivas kırsal yaşamına ve betimlemesine ilişkin çok fazla bilgi vermemekle birlikte, köylerde o dönemde elektrik olmadığını, kullanılan çıra ve idareden lambasından anlıyoruz. Köy yollarının da çok bozuk ve bakımsız olduğu Ahmet’in arabasıyla Ali Rıza’nın köyüne giderken yaşadığı sıkıntılardan ayırmsar okur.

Ahmet’in yakın uzam Yozgat-İstanbul yolculuğu, uzak uzam Stuttgart ve Köln’e uzanmış görelî bir durağanlık kazanmıştır. Aynı yolculuğu oğlu Mazlum da izleyecek ve bu döngüsellik sürecektir.

Göçten önceki uzam	Ulusötesi uzam
Türkiye-Yozgat-İstanbul	Almanya-Stuttgart-Köln-Ulm
Güvenliksiz /basit/ esenlikli	Anamalcı/gurbet/yabancı/esenliksiz

Anlatıda öne çıkan akışkan bir nitelik gösteren önemli uzak uzamlardan birisi de Almanya'yı güneyden kuzeye ikiye ayıran ve öykünün büyük bölümünün geçtiği Köln kentini kuşatan Ren Nehri'dir. Ahmet'in Stuttgart'tan Köln'e geçmesi sırasında büyülediği Ren Nehri'nden yıllar sonra oğlu Mazlum da çok etkilenecek, iş sonrası çevresinde dolaşarak huzur bulacaklardır.

Mazlum, babasıyla gelip burayı ilk kez gördüğünde, İstanbul'dan ilk kez bu denli büyük bir nehir görüyordu. Upuzun şilepler iki yönde ilerliyordu. İsviçre-Almanya sınırında çıkan Rotterdam'da Kuzey Denizi'ne dökülen Ren üzerinde, Rotterdam yönündeki şilepler oldukça hızlı akarken, karşı yönde ilerlemeye çalışanlar nehrin akımına karşı ağır ağır çabalıyordu (s. 165).

Almanya'da özellikle Miriam'ın romanın sonunda yaşamaya gittiği Ulm kentinde bulunan dünyanın en yüksek katedrali ile Köln Katedrali ayrıntılı olarak tarihsel kuruluş öyküleri ile tanıtılır.

Dom, yani Katedral'in, Almanya'nın en önemli bir-iki katedralinden biri olduğu ve yapımının ortaçağdan günümüze dek hâlâ devam ettiği; Ludwig Müzesi'nin Almanya'nın en büyük, en zengin birkaç sanat müzesinden biri olduğunu, Filharmonie'nin en önemli konser salonlarından biri olduğu; ayrıca bu bölgenin, Senftöpfchen siyasi kabare tiyatrosu, Komedi tiyatrosu ve daha birçok kültür, sanat mekânlarıyla Köln şehrinin kültür-sanat odağı olduğu gibi. Ahmet, kıta Avrupa'sının en büyük radyo televizyon yayın kuruluşu olan WDR'nin de yine orada, Dom'un tam karşısında olduğunu bilmezdi. (...) Çelik konstrüksiyon Köln ana garı, Birinci ve İkinci Dünya savaşlarından sonra yerinin değiştirildiğini, farklı biçimde yeniden yapıldığını; şehrin iki yakasını birbirine bağlayan Ren köprülerinin tarihlerini ve özelliklerini; Köln adının Kolonya olduğunu; koloni kent olarak Romalılar tarafından kurulduğunu; bol bol süründüğümüz limon kolonyasının da adıyla birlikte buradan geldiğini hiç bilmezdi Ahmet. (s. 166).

Bunun yanında 2. Dünya Savaşı'nda bombardımanlardan kentlerin gördüğü zararlar da okura anımsatılır.

Ahmet, İkinci Dünya Savaşı sonuna doğru birçok büyük Alman şehri gibi, Köln'ün de müttefik bombardımanlarıyla yerle bir edildiğini, daha kırk yıl önce buranın baştan aşağı bir harabe şehir olduğunu ve izleyen

yıllarda hemen hemen eski görünümüyle yeniden yapılandığını bilmezdi (s. 167).

Aynı biçimde Meryem Ulm kentine göç ettikten sonra ilk ilgisini çeken Ulmer Münster Katedrali'dir.

"Ooo" dedi Şinasi, "bu, dünyanın en yüksek kilisesi. Bunun kule yüksekliği 161,5 metre. Protestan kilisesidir. Ulm'da Katolikler de var, ama bu kilise Protestanların. Temeli 1377 yılında atılmış. Ne zaman bitti yapımı biliyor musun?"

"Nerden bileyim?"

"1890 yılında" (s. 271).

Ulm kenti Meryem için bir sığınma, yaşama tutunma ve düşlerini gerçekleştirme uzamıdır. "Ulm'u seveceksin, ne büyük şehir, ne de küçük bir kasaba" dedi Doktor Bülent. "Sineması, tiyatrosu, sergisi, konseri, gezinti yerleri var..." (s. 274).

Görüldüğü gibi, Türkiye ile Almanya arasında devingen bir uzamsal çeşitlilik söz konusudur. Her ne kadar Almanya doğal güzellikler açısından çok çekici ve yaşanır uzamlar olarak betimlense de, söz konusu bezem, sıla özlemi çeken göçerler için değil, uzamın gerçek sahibi Almanlar için esenlikli ve çekicidir. Uzamsal güzellikler sıla hasretini dindirmeye yetecek öğeler olarak görülmemektedir.

Mikro, Mezo, Makro Düzey

Göç Olgusu → Görelî Güvensizlik Uzamı; Çatışma ve Göç Devinimi

Almanya'nın Köln kentinde Meryem'in ilk anlatısıyla açılan öykü, gerisapım uygulayımıyla artsüremlî olarak Ahmet ile Ali Rıza'nın Almanya'ya göçlerinin ve sonrasında yaşadıkları acı deneyimlerin anlatımına evrilir. Birisi Yozgat, öteki de komşu il Sivas'ın bir köyünden olan iki asker arkadaşının yaşamları altmışlı yılların Türkiye'sinde kesişir. Delik deşik olmuş bozuk yollu köylerinde elektrik olmayan, çıra ve idare ile aydınlanan gecelerde, anlatıcı-yazarın vurgulamak istediği, ayrı mezheplerden bile olsalar, Anadolu insanına özgü o içtenlik ve dostluk imgesidir. Göçerlerin bu dönemdeki ulusötesi devinimlerinin altında yatan temel neden geçim sorunudur. Evlerine karınlarını doyuracak bir ekmeği almak için, insan doğası ile çatışan köklerden kopuş ve sıla özlemine katlanma pahasına öncü göçerler bir başlarına Ahmet ile Ali Rıza örneğinde olduğu gibi ülkelerini terk etmek zorunda kalırlar.

Ancak, iş, meslek, para deyince, işte o zaman memlekette önlerine konmayan olanak, dünyanın hangi ucunda sunulun oraya koşup o açıklarını da kapatmak istiyorlardı. Ağır bedeller karşılığında olsa da... (s. 100)

Ahmet ile Ali Rıza'nın memleketlerinde iş ve aş sorunu vardır ve etkin işgücü, yeterli iş olanağı olmadığı için kahve köşelerinde zaman öldürmekte,

kuru ekmeğe zorunlu yaşamaktadır. Böyle bir ortamda ulusötesi yaşam olanaklarının çıkması, altmışlı yıllardaki işsiz ve az eğitilmiş kitleyi cezbetmiş ve çocuklarını ve ailelerini memlekette bırakarak gönüllü ya da gönülsüz olarak göç etmişlerdir. *Savruulanlar*'da betimlenen toplumsal yapı, o dönemi anlatan benzer çağ romanları gibi henüz uygulamısal yeniliklerle tanışmamış, ilkel üretim biçimi ve ilişkilerini sürdürmektedir.

Her ne kadar Ali Rıza ile Ahmet ilk başta yalnız göç etmiş olsalar bile, daha sonra ailelerini de oraya alma ereği taşımaları ve Ahmet'in oğlunu, Ali Rıza'nın da kızı Meryem'i evlilik yoluyla Almanya'ya göndermeleri, Sirkeci-Cohen'in insani güvenlik ve çatışma eksenlerine göre mezo düzeye uygun düşmektedir. Dönemin köy halkı, artırimsal zorluk içinde yaşamalarına bağlı olarak bir insani güvensizlik algısına kapılmışlar ve parasal olarak daha güvenli olacağını öngördükleri ulusötesine göç etme kararı almışlardır. Köydeki parasal şiddete dayalı güvensizlik algısı, Almanya'ya göç etmeyle birlikte görece insani güvenlik durumuna dönüşmüş ancak köydeki çatışma eksenini yurtdışına yeni anlamlar kazanmıştır. Bu yeni ortam kuşkusuz ulusötesi göçerlerin yeni üretim ve yaşam ilişkisi kurmak zorunda olduğu anamalcı artırimsal düzenle ilişkilidir. Köyde günlük işlerle uğraşan ve tarım ve hayvancılıkla geçimini sağlamak zorunda kalan hane halkı Almanya'da çok sayıda göçer gibi inşaatlarda ya da büyük fabrikalarla alt işverene bağlı olarak işçi konumunda çalışmak zorundadır. Bu yeni dizge içinde çağcıl üretim araçları kullanarak yaşamlarını sürdürmek zorunda kalan ev halkı, yeni bir insani güvensizlik durumuyla yüzleşecektir. Bu yeni insani güvensizlik durumu, daha çok yeni topluma uyum sağlamayı başaramayan göçerlerde öne çıkmaktadır. Bu durumda Ahmet ile Ali Rıza örneğinde olduğu gibi tersine göç ile sonlanmaktadır.

Bunun yanında anlatıda Ahmet ile Meryem'in de Almanya içinde göç ettikleri de görülmektedir. Ahmet yine işsizlik ve parasal nedenlerle Stuttgart'ta bir yıl kaldıktan sonra Köln'e göç ederken, Meryem de alman vatandaşı olup Mazlum ile boşandıktan sonra adını da Miriam olarak değiştirip, Köln'den Ulm kentine yaşamsal güvenlik algısı nedeniyle göç etmek durumunda kalmıştır. Bu devinimleri de mikro düzeyde göç devinimleri olarak değerlendirmek olanaklıdır.

Meryem, bir gün karşısında Mazlum'u görme korkusundan kurtulamıyordu. Bu korku sanki inme inmiş gibi, düşünmesini ve hareketlerini kısıtlıyordu. Nermin de onu bu korkudan kurtaramıyordu. Bir gün yine bu korkudan söz açılınca, artık arkadaş olduğu Mine, "istersen, Köln'den ayrıl. Başka bir şehre taşın, izini sil. Adresini de bir müddet kimse bilmesin" önerisinde bulundu" (s. 268). "Köln'den uzaklaşırsa, uzak bir şehre yerleşirse, Mazlum, Almanya'ya gelse bile, kendisini bulamazmış inancı, son çare, son güvence gibi görünüyordu ona (s. 269).

Kimi durumlarda da bir göç kültüründen söz etmek olasıdır. Gerçekte Mazlum ile Meryem'in ikinci kuşak olarak Almanya'ya göç etmeleri bir göç

kültürünün oluşmakta olduğuna ilişkin imlerdir. Günümüz göçer Türkleri için bu kültürün oluştuğunu, gidenlerin mutlaka peşlerinden yasal ya da yasadışı yollarla aile, sülale ve tanıdıklarını bir biçimde yanlarına aldıkları ve bir göç kültürü oluşturdukları söylenebilir.

Açıklama Aşaması > Aşkın Çözümleme

Bu aşamada, romanda ele alınan ve sorunsallaştırılan temel olgular metni aşan ve çevreleyen dışsal bağıntılarıyla incelenerek, öne çıkan göçe ilişkin dünya görüşü tartışılacaktır.

Dönemsel Göç Devinimleri ve Toplumsal Yapı

Roman ülkemizde 60'lı yıllardan sonra başlayan dış göç devinimlerine odaklanmaktadır. Türkiye'den Almanya'ya ilk göç edenler, 1961 Türk Anayasası ile sağlanan yolculuk ve yurtdışına çıkma özgürlüğünden yararlanarak, 1961 yılında imzalanan iş göçü anlaşması çerçevesinde gitmişlerdir. Bu anlaşma, Türkiye'nin Batılı devletlere işgücü göndermesi konusunda dönüm noktasıdır. İkinci Dünya Savaşı sonrasına Avrupa'da ortaya çıkan işgücü açığını kapatma kaynak ülkelerden birisi Türkiye olmuştur. "Önce İngiltere ve Fransa'ya, 1950'lerden sonra ise Almanya'ya kitlesel bir işgücü göçü başlamıştır. Avrupa'nın bu merkez ülkeleri, önce İtalya, İspanya, Portekiz, Yunanistan Avrupa'nın çevre ülkeleri ile işgücü anlaşmaları imzalamışlardır" (Adıgüzel, 2016, s. 65). 1961 yılında örülen Berlin Duvarı ile Batı ile Doğu Almanya arasındaki geçişlerin önlenmesi, Federal Almanya'nın işgücü açığını kapatmasını engellemiş, bunun üzerine de Almanya sorunun çözümü için başka ülkelerle yeni göçer işçi anlaşmaları yapma arayışına girmiştir. "1961'de Türkiye, 1963'te Fas, 1964'te Portekiz, 1965' Tunus ve 1968'de Yugoslavya ile işçi göçü anlaşmaları yapılmıştır" (s. 65).

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Türkiye Cumhuriyeti adına, 1961 yılında Federal Almanya, 1964'de Avusturya, Hollanda ve Belçika, 1967 yılında Fransa ve 1968'de Avustralya ile işgücü anlaşmaları yaparak, günümüzde sayıları 5 milyonu bulan Türkiye göçerini dünyanın değişik ülkelerine göndermiştir (s. 66).

Kuşkusuz Türkiye açısından, yurtdışına işçi gönderilmesinin olumlu ve olumsuz yansıma ve sonuçları olmuştur. Öncelikle hem yurtiçinde işsizlik sayısı azalmış hem de devlet bu kişiler için harcamak zorunda kalacağı ek bedelden kurtulmuştur. Bunun yanında yurtdışından gelen göçer dövizi de ülkenin ekonomisinin gelişimine katkı sağlamıştır. Buna karşı, göçerler açısından yurtdışına çıkışta ve geriye dönüşlerde ciddi toplumsal uyum sorunları yaşanmış, bu uyumsuzluklar göçerleri derinden etkilemiştir. Bu sorun *Savrulanlar*'da çok çarpıcı biçimde ortaya konmuştur.

Özellikle 1960-70 arasında Türkiye'den Avrupa ülkelerine yapılan göç *işgücü göçü* olarak tanımlanırken, 1973 petrol bunalımına bağlı olarak yabancı işçi alımının yasaklandığı 1970-80 arasında yapılan daha çok Türkiye'deki eş ve çocukların Almanya'ya getirilmesi ve evlenmelerle gerçekleşen aile birleşmelerini içeren *toplumsal göç*, 1980 darbesini izleyen 1980-90 arasındaki göçer de *siyasal göç* olarak adlandırılmaktadır. 1990-2000 arasında Federal

Almanya'da 1991 yılında yürürlüğe giren Yabancılar Yasası ile “gençlerin Alman vatandaşlığına geçişi kolaylaştırılmış, Almanya'da doğup Türkiye'ye ailesi ile dönüş yapmış, 15-21 yaş arası gençlere Almanya'ya dönüş hakkı verilmiştir. Ancak yasa ile çifte vatandaşlık hakkı verilmemiştir” (s. 73). 1989 yılında Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla Almanya'da işsizlik sayısı ile yabancı düşmanlığı artış göstermiştir. Daha önce Yahudi toplumuna yönelmiş olan karşıtlık, gündün güne Türk ve Müslüman düşmanlığına dönüşmüştür. Almanya'da “1998 yılında 2.110.223 Türk vatandaşı varken, 1999 yılında bu rakam 2.053.564'e, 2000 yılında ise 1.998.536'ya gerilemiştir” (ss. 73-74). Bu azalmanın birçok nedeninin olmasının yanında en önemli etkenlerden birisi kuşkusuz Türklerin genellikle Alman vatandaşlığını seçmeleridir.

2000'li yıllardan sonra ise, 1991 yılında yürürlüğe giren Göç Yasasına eklenen bir madde ile “1 Ocak 2000 tahinden sonra doğan Türk çocuklarına 23 yaşına kadar Alman vatandaşlığına da sahip olmalarına karşın, bu yaştan sonra Almanya ile Türkiye arasında bir vatandaşlık tercihi yapma şartı getirilmiştir” (s. 75). Bu yeni yasal düzenlemeler, Almanya'daki Türkiye vatandaşlarının sayısında ciddi düşüşe yol açmıştır. Türkiye vatandaşlarının sayısı 2005 yılında 1 milyon 764 bine, 2009 yılı sonunda 1 milyon 658 bine düşmüştür³. 2010 yılı verilerine göre Almanya'da doğan ya da çeşitli nedenlerle geçenlerle birlikte bir milyondan fazla Türkiye kökenli göçer Alman vatandaşı olmuştur.

1961 yılında 5 bin 193 kişi ile başlayan Türkiye'den Almanya'ya göç edenlerin sayısı 1973'de 910 bine, 2015 yılında 3 milyona ulaşmıştır. Bugün Almanya'da yaşayan Türkiye kökenlilerin % 48,5'u Almanya'da doğmuş ve yaklaşık bir o kadarı da Almanya vatandaşıdır. Bugün 2,5 milyona yaklaşan AB vatandaşı Türkiye kökenliler, Avrupa ülkelerinin nüfusları dikkate alındığında önemli bir kitleyi temsil etmektedir. Doğal olarak bu göçerler, Avrupa siyasetinde önemli bir yer tutmaktadır. Türkiye dışında yaşayan 6 milyona yakın Türkiye kökenlilerin yaklaşık olarak yüzde 80'i Avrupa ülkelerinde, % 50'si ise Almanya'da yaşamaktadır (Sirkeci ve Erdoğan, 2012, s. 298).

2005 yılından sonra Türkiye'nin ekonomik durumunun göreceli olarak düzelmeye başlamasından sonra, Almanya'dan Türkiye'ye doğru tersine göçte bir artış gözlenmiş, gidenlerin sayısı gelenlere göre gerilemeye başlamıştır. “1998-2005 yılları arasında Türkiye'den Almanya'ya giden vatandaşların toplam sayısı 323 bin 335, ayrılanların sayısı 259 bin 454'dir. 2006-2009 yılları arasında 114 bin 272 Türk vatandaşı Almanya'ya göç ederken, 136 bin 602 vatandaş ise Türkiye'ye geri dönüş yapmıştır.”⁴

İbrahim Sirkeci ile Sinan Zeyneloğlu “Türkiye'de Almanlar ve Almancılar” başlıklı makalelerinde bu konuyu aşağıdaki gibi açıklamışlardır:

Hızlı iletişim ve ulaşım olanaklarıyla artan bağlantılı olma niteliğinin her alanda hem örgütleri, hem de grupları ve bireyleri belirlediği “Ulusötesileşme dönemi” (Sirkeci 2014) diye adlandırabileceğimiz içinde bulunduğumuz dönemde, Türkiye ile çeşitli Avrupa ülkeleri (örn.

³ *Alman Federal İstatistik Dairesi* (Statistisches BundesamtDeutschland), <http://www.destatis.de>

⁴ *Alman Federal İstatistik Dairesi* (Statistisches BundesamtDeutschland), <http://www.destatis.de>

Almanya, Avusturya) arasındaki göç akımları gittikçe karşılıklı ve muhtemelen sürekli bir nüfus hareketliliğe dönüşme eğilimindedir. Türkiye'den Avrupa ülkelerine göç devam etmekle beraber Avrupa ülkelerinden Türkiye'ye göçün boyutu ve çeşitliliği de artmaktadır (Sirkeci vd. 2012b; Akkoyunlu 2012). Bu artışın nedenleri arasında Türkiye ve Avrupa arasındaki ekonomik ilişkilerin büyümesi (Biffi 2012: 52-60), ama aynı zamanda Türkiye'deki ekonomik ve siyasî istikrar ile süregelen büyüme gösterilebilir. Öte yandan Türkiye kökenli nüfusun Avrupa'daki (olumsuz) deneyimleri ve ayrıca özellikle kıyı bölgelerine yönelik 'emekli göçü' kapsamında Türkiye'nin sıcak iklimi ve görece olarak düşük yaşam maliyetleri de önemli etkenlerdendir" (s. 78).

Buradan da anlaşılacağı gibi Türkiye ile Almanya arasında altmış yıllık süreçte devingen, çevrimsel ve süregelen bir göç ilişkisi oluşmuş olup, Sirkeci bu ilişkiyi bir *Türk Alman Göç Kültürü* (Sirkeci vd. 2012b) olarak nitelemiştir. Cohen ve Sirkeci *Cultures of Migration, the Global Nature of Contemporary Mobility başlıklı yapıtlarında* (2011) göç kültürü kavramını, 'göç veren ve göç alan iki ayrı ülke arasında zaman içinde oluşmuş olan göç ağları ve göç rotalarının sonraki göç hareketlerini de kolaylaştıran ve böylece nüfus hareketliliğine süreklilik getiren bir etki yaratması' biçiminde tanımlanmaktadır.

Almanya'da yükselen yabancı karşıtlığına karşın, Almanya ile başka ülkeler arasındaki göçer değişimi ivme kazanarak sürmektedir. Bu değişimde önemli bir yeri olan Türklerin ulusötesi göçü, güncelliğini koruyarak çok sayıda araştırmanın konusu olmayı sürdürecektir.

Öne Çıkan Temel Örgü ve İzlekler

Dil Gurbeti ve İşsizlik

Anlatıda göçer sorunlarının başında *dil bilmeme ya da dil yoksunluğu* olgusu öne çıkmaktadır. İş ve İşçi Bulma Kurumu'nda yeniden iş bulmak için gereksinim duydukları Almanca bilgisi eksikliği, Mazlum'un babası Ahmet gibi göçerlerin yaşamını zindana çevirmektedir.

Memur sayfaları çevirirken, "Nerede çalışıyorsun?" diye sordu. Ama düzgün bir Almanca'yla değil, konuk işçi Almanca'sı denen, "Sen çalışmak var nerde?" gibisinden bir dili Adam zaten Almanca bilmiyor, tek tek sözcüklerle, çok kullanılan gündelik kavramlarla idare ediyordu. Onları da kendi Anadolu şivesine yakıştırarak söylüyordu. "Arbaytloz" işsiz dedi.

Memur, oturma izni damgasının bulunduğu sayfaya dikti, bakışını. Sonra pasaportu geri uzatarak, "Sen var almak önce oturmak" dedi. (s. 26).

Göçerler için *işsizlik* durumu, tutuklanma ve sınır dışı edilme anlamına gelmektedir. Bu durumda geri dönüş, memlekette düşecekleri kötü durumu onların uslarına getirmekte ve gurbette başarısız olma duygusunu yenmek için her yolu denemektedirler.

Aynı gece polis baskını geldi, işçiler uyandılar. Polis, pasaportları denetledi. Ahmet'in tanıdığı işçi ile bir başka işçinin daha süreleri dolmuştu.

Polis, "Siz illegal" dedi. İşçilerden biri, "Kaçaksınız" diye çevirdi. "Siz yok kalmak Almanya... Siz gitmek Türkiye... Yirmi dört saat... Yoksa var hapis..." (27).

Göçer olmanın en önemli bileşenlerinden birisi de kuşkusuz gurbette yalnızlık duygusunu ve işsizliği yenmek için sığınılan *kenetlenme, birbirine bağlanma ve yardımlaşma* olgusudur. Ahmet'in de Almanya'da tutunmasını sağlayan, Sivashlı askerlik arkadaşı Ali Rıza ile gurbet treninde karşılaşmaları ve ondan mektupla istediği yardıma olumlu yanıt alarak Köln'e giderek Ford fabrikasında işe başlamasıdır. Anlatıcı-yazar aynı uygulamaya Ali Rıza'nın sınır dışı edildikten sonra Ahmet'e gönderdiği mektup ile de başvurur (s. 71,72, 73, 74).

Anlatıcı-yazar Ahmet ile Ali Rıza arasındaki mektubu olduğu gibi yatay harflerle yapııştırma uygulayımı ile romana yerleştirir (s. 29, 30).

Ali Rıza'nın mektubunda çizdiği pembe düşler, Ahmet'in Köln'e ulaşması ile düş kırıklığına dönüşür.

Can kardeşim, askerlik arkadaşım (...), işsiz kaldım, diye hiç hayıflanma. Evelallah, Köln'de kardeşin ve de askerlik arkadaşın Ali Rıza oldukça, ne işsiz kalırsın, ne ekmeksiz, bak bunu da aklından çıkarma, ne de karısız. Tezden topla bavulunu, atla trene, çık, gel! (s. 30). Ahmet, o gün yaşadıklarından, Ali Rıza'nın mektupta yazdıklarının neredeyse tamamının hayal ürünü olduğunu gördü (s. 35).

Anlatıcı-yazar, Ali Rıza'nın Köln'deki görüntü karşısında şaşkınlığını gizleyemediğini bildirir: "Mainz İstasyonu'na yaklaşırken Main ile Ren nehirlerinin birleştiği yere büyük bir çocuk hayretiyle bakakalmıştı" (s. 34).

Köln'de Ahmet'i çok zorluk beklemektedir, ancak o ailesine ve çevresine karşı duyduğu sorumluluk gereği her çeşit baskı ve zorluğa göğüs germeye hazırdır. İşçi barakasındaki çok zor yaşamı ile günde 10-12 saat çalışmak onu yıldıramaz. Göçer için önemli olan, para kazanacak iş bulmak ve geride bıraktığı ailesine geçinecekleri kadar her ay para gönderebilmektir. Bu bağlamda iş bulmak ve çalışmak en önemli göçer sorunu olarak görülmektedir.

Cinsellik

Anlatıcı-yazarın okura sunduğu önemli olgulardan birisi de eşlerini memlekette bırakarak gelen bu gurbetçi göçerlerin *cinsel sorunları*dır. Cahit adında bir kadın pazarlayıcısı aracılığıyla aynı barakada kalan 8 işçinin 15 mark karşılığında sırayla bir kadınla birlikte olmaları ayrıntılı olarak betimlenir.

"Dedim ya, toptan fiyatına" diye yineledi Cahit, "isteyen şimdi bana adını yazdıracak, cumartesiye kadar da parayı peşin bana yatıracak, sıraya girecek..." (...) "Kaç para?.. Kaç para?.." sesleri karıştı Cahit'in sırtık sözlerine. "Topatan avradın malı, adam başı on beş mark... Parayı veren,

malı alır. Sırayla... Kim parayı önce yatırır, ilk o alır karyı koynuna... (s. 42).

Bu süreçte işçiler arasındaki günlük konuşmalarda kullandıkları *kaba saba sözcüklerin* de okura olduğu gibi yansıtılması, öykünün gerçeklik etkisini artırıcı bir işlev görmektedir. “Benimki bir saatte anca gelir, karyı kanırtırım... Siz hanım evlatlarınınki gibi, daha karı soyunurken boşalmam ben...” (s. 45). Ahmet de uzun zaman sonra bu deneyime ortak olmak istemiş ancak, arkadaşlarının kendisini camdan izlediğini anladığında ortamı hızla terk etmiş ve bir daha burada bu deneyimi yaşamaya girişmemiştir. Görüldüğü gibi, cinsellik ilk başlarda göçerleri zorlayan en önemli konulardan birisidir.

Aile Birliği

Aile birliğinin bozulması, çift yönlü yozlaşma ve yabancılaşma en önemli izleklerden birisi olarak ortaya çıkar. Ailesini memleketinde bırakarak gurbete giden Ahmet, çift yönlü yabancılaşma ve uyumsuzluk sorunu ile karşı karşıya kalır. Bir yandan Almanya’da karşılaştığı ayrımcılık ve toplumsal uyumsuzluk sorunu, bir yandan da kendisinden uzak büyüyen ve baba terbiyesinden yoksun kalan çocuklarıyla yaşadığı yabancılaşma ve kültür dışı kalma sorunu söz konusu olur.

Babasız büyüyen Mazlum, O yaz köye gelince, başta karısı Hanife olmak üzere, bütün köyün ve köylünün Mazlumdan şikâyeti ve yaka silmesi. Ahmet’in ruhunu kararttı. Nasihat, iyi söz, kötü söz dinlemiyordu Mazlum. Ahmet, bir defasında kendine ve sınırlarına hâkim olamayarak, dövme kalktı. O an dünya başına yıkıldı. Yiyip içip beli salık eşşek gibi köyün içinde dolanıp durarak, önüne gelene saldırap kavga ederek, henüz buluş çağında iri yarı, güçlü kuvvetli bir oğlan olan Mazlum, babasının havaya kalkan elini bileğinden kavrayıp kıvrarak silkip attı. Köy okulunu son sınıfta bırakmış, elini hiçbir işe sürmemiş, kocasız annesine destek, babasız kardeşlerine baba modeli olmamış, kimseye hiçbir yaran dokunmamıştı (s. 102).

Bu acıklı durum karşısında Ahmet büyük bir içsel sorgulama ve hesaplaşmaya girişse de, ailesini geçindirmek zorunda olması gerçeği elini kolunu bağlamakta, çaresiz bu yığın yaşamını sürdürmek durumundadır.

Karımı yalnız, çocuklarımı babasız bırakıp gittim Alamanya’ya. Ne büyük bir günah, derim kendi kendime. Ama onların geçimi için, ekmeği için gittim, diye de avunurum. Ta ki bu yaz izinle köyüme, aileme gelinceye kadar. Ancak bu yaz kafama dank etti, çocuklarımin büyümelerinin onlara büyük kötülük olduğu. Bu kötülüğü yapan benim. Şimdi gene birkaç güne kadar köyümü, karımı; çocuklarımı terk edip Almanya’daki işime döneceğim. Dönmek zorundayım. Dönmezsem, onları nasıl geçindireceğim: bilmiyorum... Bu böyle olamaz, böyle gidemez (s. 110).

Oğlunun uyumsuz durumu karşısında çözüm yolu arayan Ahmet, onu iş öğrenmesi için Yozgat'ta bir araba tamircisinin yanına verse de aynı sorunlar devam eder ve Mazlum köyüne geri dönmek zorunda kalır. Son çözüm olarak Ahmet oğlunu Almanya'ya Ford fabrikasına çırak olarak yazdırmayı başarır ve yaz tatiline gelişinden sonra Mazlum için Almanya'da yeni bir yaşam başlayacaktır.

Ama romanın ilerleyen bölümlerinde Mazlum babasının yanına geldikten sonra işe girerek çalışmaya başlamış, babasının memlekete kesin dönüş yapmasından sonra beşik kertmesi Meryem ile evlenerek onu da aile birleşimi yoluyla Almanya'ya getirmiş ancak Mazlum'un uyumsuzlukları nedeniyle gurbette istenen esenlikli yaşam kurulamamıştır.

Siyasal Eleştiri

Anlatıcı-yazar, özellikle Almanya'nın Doğu ve Batı olmak üzere ikiye ayrılmasından sonraki süreçte, Batı Almanya'daki işçi sınıfı arasında anamalcılık karşıtı kıskırtıcı eylemlerin nasıl geliştiğine ilişkin siyasal iletiler de vermekten geri kalmaz. Ayhan adında bir kıskırtıcı casus Ford fabrikasına gelip; "emekçiler, yaşasın enternasyonal işçi dayanışması, kahrolsun emeğin sömürüsü, kahrolsun emperyalizm, kahrolsun kapitalizm, kahrolsun Amerika, yaşasın sınıf kavgası, yaşasın işçi sınıfı" (s. 54) gibi sözler söyleyerek, başta Ali Rıza olmak üzere kimi işçileri yasadışı grev için kıskırtması sonucunda, Ali Rıza'nın da içinde olduğu 8 işçinin işini yitirmesi, bu çeşit girişimlerin anamalcı dizge karşısında şansız olmadığı olgusunu gündeme getirir. Bu oluntu aynı zamanda dünyayı sarsan 1968 olaylarına da bir göndermedir. Bu dönemde Anadolu'dan hiçbir bilgi birikimi ve eğitimi olmadan konuk işçi olarak Almanya'ya giden Türklerin uğradığı değişik tehdit örnekçelerinden birisidir. Ali Rıza, işini yitirdikten sonra doğal olarak sınır dışı edilerek Türkiye'ye geri gönderilmiş, bir göç deneyimi değişik tehditlerle sona ermiştir. Bu da göç olgusunun çevrimsel ve döngüsel olduğunu göstermekte, göçerlerin kültürsüzleşme sürecinde kimlik sorunsalı ve toplumsal dışlanma yaşamaları sonucunda içe kapanmaları, bu sürecin uyumsuzlukla sona ermesi söz konusu olmaktadır.

Bunun yanında, anlatıcı-yazar Türkiye'deki darbelerle Almanya, Sovyetler Birliği ve Çin'de uygulanmakta olan Marksçı toplumcu dizgeye ve Türk toplum yapısına sert eleştiriler getirir.

"Memleketi biz kurtaracağız' dediler. Memleketini seven bir genç olarak safça inandım."

"Aralarına girince, gerçek yüzlerini gördünüz."

"Evet. Aralarına girince, gerçek yüzlerini anladım. Moskova'dan emir alıyorlar. Memleketi, Moskova'nın çıkarları için ele geçirmeye çalışıyorlar."

"Gençlerimizin beynini yıkıyorlar. Yurtseverliklerinden yararlanıp Moskova'nın uşağı yapmak istiyorlar" (s. 151).

'Bu komünistlerin elebaşları tuzu kum kişiler' derlerdi. 'Ne diyor bunlar?' diye dinlerdim" dedi Ali Rıza. (...) "Sözde emekten yanalar, ama bizim gibi emekçileri de yakıp kurban ederler. Gerçek ama şu ki, varlık, bolluk

içinde yüzenler, istedikleri kadar komünizm, sosyalizm desinler, iş- çillin emekçinin hâlini, yoksulun köylünün derdini bilmezler, anlamazlar" diye sitemi koyulaştırdı Ali Rıza. (...)Doğu bloğu ülkeleri, başta ağababa Sovyetler Birliği sosyalist değil, emekçi cenneti hiç değil. Parti diktatoryası, partiye egemen kodamanların diktatoryası. (...) Stalin de Mao da Troçki gibi sayısız Marksist rakiplerini ya öldürdüler, ya da ülkeden sürdüler. Kardeş katili Osmanlı padişahlarından ne farkları var? Nazım Hikmet'e TKP'nin yaptıkları da başka bir örnek.

Bu eleştiriyi de, Ali Rıza'nın işten atılmasına ve sınır dışı edilmesine neden olan TKP üyesi olduğunu okurun sonradan öğrendiği, gerçek adı Kürşat olan Ayhan adındaki anlatı kişisinin uydu anlatısı (s. 136-158) aracılığıyla yapar. Ahmet ile yıllar sonra İstanbul'da rastlantısal bir biçimde karşılaştıktan sonra, yazgılarının kendilerini Ali Rıza'nın köyünde buluşturduğu, anlatının belki de kurgusunu zayıflatacak bir oluntu olarak araya sokulan bu bölümde anlatıcı-yazar, 12 Mart darbesinden (s. 140), Demokrat Parti dönemindeki Atatürk eleştirilerine (s. 146); Kemalist-toplumcu karşıtlığından (s. 145), Nazilerden kaçmak zorunda kalan Alman Yahudi Profesörlere Atatürk'ün kucak açmasına (s. 147); beşik kertmesi geleneği eleştirisinden (s. 156), Alevi ve Sünni vatandaşlarımızın gerçekte aynı köklerden beslendiğine ve kız alıp kız verebilecek bir hoşgörü ve ekine iye olduklarına (s. 157) uzanan çok sayıda sorunsal Ali Rıza, Ahmet ile Ayhan (Kürşat) arasında geçen çok sesli söyleşim uygulayımıyla tartışmaya açar.

Görelî Güvenlik Uzamı → Kültür(süz)leşme mi? İşbirliği mi? Bütünleşme mi? Ayrışma mı?

Savrulanlar'da çok sayıda göç devinimine tanık olan okur, anlatı kişilerinin genelinde bir ayrışma ve yabancılaşma olgusunu ayırmsar. Roman, özellikle Almanya'ya işçi olarak göç eden ilk kuşak ile aile birleşimi yoluyla Almanya'ya giden ikinci kuşak göçmenlerin durumuna odaklanmaktadır. Bu bağlamda ilk ve ikinci kuşak için romandan da anlaşılacağı üzere bir bütünleşme ve kültürleşme beklentisi büyük düzeyde söz konusu olmamaktadır. Kaldı ki Alman hükümetinin o dönemdeki göçer-misafir işçilere uyguladığı 'ayrımcı model'in ereği de işçilerin işleri bittikten sonra ülkelerine geri dönmeleri üzerine kuruludur.

Otomobil satışları nerdeyse durdu. Kısa mesai, işçi çıkarmalar gündemde. Hattâ en başta Türkleri Almanya'dan geri gönderme planları yapıyorlar. Başbakan Kohl, "Türklerin yansı geri gidecek" dedi (s. 172).

Bu dönemde gelen göçerlerin ereği de gerek Ahmet, gerekse de Ali Rıza ve öteki anlatı kişlerinde olduğu gibi başlangıçta memlekette kalan hane halkının bakımını karşılamak ve gurbet acısı ile birlikte zorlu çalışma koşullarına katlanarak yaşama tutunmaktır. Ancak her iki anlatı kişisi de Almanya'da kalmayı başaramamış ve ülkelerine geri dönmüşlerdir.

Alman toplumu da, Türkleri yalnızca zamanı gelince evine dönecek konuk işçi olarak gördükleri için, onlarla bir gelecek kurmayı asla düşünmemektedirler. Bu nedenle, ekinsel bir aktarım ve kültürleşme süreci olası değildir.

Türkler, kendi derneklerini, mescitlerini, bakkallarını, lokantalarını, kahvehanelerini, kendi düzenlerini kuruyorlardı. Almanlarla ilişki, fabrikada iş ilişkisiyle, bazı alışveriş yerlerinde kasada oturana para verip üstünü almakla ve oturma, çalışma iznini uzatmak için yabancılar polisine uğramakla sınırlı kalıyordu. Bunun da aslında kimseye bir zararı yoktu. İş yaşamına ve tüketim düzenine uyumu neredeyse ilk günlerden başlayarak sağlamışlardı. Gerisi zaten Almanları da fazla ilgilendirmiyordu (s. 75).

Bu süreç, günümüz Alman toplumunda hala çeşitli ekinleşme ve uyum sorunlarıyla sürmektedir.

İş pazarı bu insanlara gereksinim duyduğu sürece, hiçbir sorun su yüzüne çıkmıyordu. Tabii polisiye olaylara karışmamak koşuluyla. Polisiye olaylar da, işsizlik olmadığı sürece, Türklerin kendi aralarında çıkan kavgaların, kıskançlıkların şiddete dönüşüp yaralamalara, cinayete yol açmasıyla sınırlıydı. Şiddet olayları Türklerin kendi arasında kaldığı sürece Alman polisi de bu olayları belli bir aldırmaçlığa işleme koyuyor, bu yabancıların kültürlerine akıl ermezmiş gibi bir tavır takınıyordu” (s. 75).

“Ancak, bir Türk işçisi, bir Almanla olay çıkarttıysa, genelde polisin gözünde Türk’ün haklı ya da haksız olması bir şey değiştirmiyordu, önyargı, çoktan suçlu olarak onu yargılıyordu bile. Çok açık bir haklılık söz konusu olunca da, polis ara bulma önerisiyle yine Alman’ı kolluyordu (s. 75-76).

Böyle bir toplumsal yapı içinde göçün ilk yıllarında, iş pazarı dışında, toplumsal ya da bireylerarası bir etkileşim ya da iletişim olmadığı ya da sınırlı kaldığı için, tinsel, toplumsal, dilsel, ekinsel değişim ve yönelimlerin yaşandığı karşılıklı bir süreç olan bir kültürleşme olgusundan söz edilememekte, daha çok ekin dışı olma (fr. marginalisation) olgusu görülmektedir. Bu durum Almanya’da Türkler için gettolaşmanın yolunu açmıştır.

İleri düzeyde Almanca öğrenerek önce iş yaşamına katılan ve ardından özlemini çektiği tıp eğitimine başlayan, adını bile bir Alman adı ile değiştirerek Alman vatandaşı olup, Mazlum’dan boşandıktan sonra bir Alman doktorla evlenen Miriam dışında uyum sağlamayı başaran başka bir anlatı kişisi daha görülmemektedir. Gerçekte Miriam’ın durumunu yeniden kültürleşme (fr. réenculturation) yoluyla toplumla bütünleşme (fr. intégration) biçiminde açıklayabiliriz. Ancak bir Alman ile evlenen Miriam’ın sonraki yaşamı ile ilgili bir bilgi olmadığından, mutlak bir bütünleşme ya da kültürleşme olgusundan söz etmek de olası değildir.

Sonuç yerine

Roman altmışlı yılların Türkiye’sine odaklanarak, Almanya’ya göç olgusu üzerinden bir yandan ulusötesi göçerlerin gurbet acısını Ali Rıza ve Ahmet anlatı

kişilerinin üzerinden çarpıcı bir biçimde dışa vururken, bir yandan da o dönemin Türkiye'sinin toplumsal, siyasal, ekinsel ve özdeksel sorunlarına okurun ilgisini çekmek ister. Çatışma modelinin de öngördüğü gibi, anlatı kişilerinin büyük çoğunluğu, Almanya'da bekledikleri güvenli ve işbirliğine dayalı bir toplumsal yapıyla karşılaşmamış, büyük düş kırıklıkları yaşayarak ya geriye dönmüş ya da bedelini Mazlum gibi canlarıyla ödemişlerdir. Romanın sonunda Mazlum'un ölümünden sonra Meryem'in Alman vatandaşı olup adını Miriam biçiminde değiştirerek bir Alman ile evlenmesi her ne kadar görelî bir uyum ve kültürleşme arayışı gibi görünse de, öykünün sonunun yazar tarafından açık bırakılması görelî güvensizlik durumuna bir gönderge olarak düşünülebilir. Ali Rıza'nın yıllar sonra oğlu Mazlum'u aile birleşimi yoluyla Almanya'ya götürmesi de göç kültürünün oluştuğuna ilişkin bir göstergedir.

Kimi kurgusal zayıflıklarına karşın göç ve gurbet gibi iki Anadolu gerçekliğini çarpıcı bir biçimde okura sunan *Savrunlar*, Türk göç yazınının önemli örnekçelerinden birisi olarak değerlendirilebilir. Görüldüğü gibi, göç kültürü ve çatışma modeli, göçün sürekliliği, devingenliği ve çevrimselliği ile toplumsal boyutta bir ekine dönüştüğü, eski çatışmaların yerini yinelemeli olarak yeni çatışmaların aldığı savı' (Tilbe, 2016) doğrulamaktadır. Bu durumda, söz konusu yöntembilimin, hem göç devinimlerinin anlaşılması ve açıklanmasında, hem de göç anlatılarının incelemesinde oldukça eleştirel ve tutarlı sonuçlar ortaya koyduğu anlaşılmaktadır.

İncelememizin daha iyi açıklanmasını sağlayacağını düşündüğümüz çözümleme çizgesi aşağıda Tablo 4'te verilmiştir:

Tablo 4. *Savrunlar*'ın Çözümleme Çizgesi

Anlama Aşaması → İçkin Çözümleme	Açıklama Aşaması → Aşkın Çözümleme
Anlatı Yerlemleri → Anlatı Ali Rıza ile kızı Meryem ve Ahmet ile oğlu Mazlum çevresinde gelişir. Eşsüremli ve artsüremli ikili öyküleme uygulayımının kullanıldığı anlatıda öykü süresine ilişkin belirgin imler satır aralarında süredizimsel olarak okura verilir.	Roman 1961 Türk Anayasası ile sağlanan yolculuk ve yurtdışına çıkma özgürlüğünden yararlanarak, 1961 yılında Almanya ile imzalanan işgöçü anlaşması sonucunda ülkemizden 60'lı yıllardan sonra başlayan Almanya'ya göçe odaklanmaktadır.
Anlatının Yapısı → 287 sayfa, 22 bölümden oluşan romanda, Türklerin Almanya'ya göçünün üzerinden geçen altmış yıllık parçalı serüvenleri, tarihsel bakış açısına iye dışöyküsel anlatıcı-yazarın tekil üçüncü kişi öykülemesiyle sunulur okura. Görüldüğü gibi öykü süresi yaklaşık 35-40 yıllık bir süremi kapsarken, öyküleme süresi Mazlum'u tutukevinden salıverildiği dönem ve sonrasını izleyen 3 yıllık bir süreyi kapsamaktadır. Öykü süresi kimi uydu anlatılar ve geri sapımlar ve tarihsel göndermelerle 2. Dünya Savaşı dönemine kadar uzamakta ve süre esnek bir nitelik	Romanda dil gurbeti ve işsizlik, aile birliğinin bozulması ve altmışlı yılların sonunda yükselen toplumcu siyasal dizgeye karşı çok sert eleştiri getirilmektedir

göstermektedir. Göçten önceki uzam, Türkiye-Yozgat-İstanbul, güvenliksiz / basit / esenlikli; Ulusötesi uzam, Almanya-Stuttgart-Köln-Ulm, anamalcı / gurbet / yabancı / esenliksiz	
Mezo düzey: Mikro düzeyde kişisel bir göçe başlayan öykü, göç kültürüne dönüşmesiyle birlikte mezo düzeyde bir aile göçüne dönüşmüştür.	Romandaki anlatı kişilerinin büyük çoğunluğu, Almanya’da beklemedikleri güvenli ve işbirliğine dayalı bir toplumsal yapıyla karşılaşmamış, büyük düş kırıklıkları yaşayarak ya geriye dönmüş ya da bedelini Mazlum gibi canlarıyla ödemişlerdir. Romanın sonunda Mazlum’un ölümünden sonra Meryem’in Alman vatandaşı olup adını Miriam biçiminde değiştirerek bir Alman ile evlenmesi her ne kadar görelî bir uyum ve kültürleşme arayışı gibi görünse de, öykünün sonunun yazar tarafından açık bırakılması görelî güvensizlik durumuna bir gönderge olarak düşünülebilir. Ali Rıza’nın yıllar sonra oğlu Mazlum’u aile birleşimi yoluyla Almanya’ya götürmesi de göç kültürünün oluştuğuna ilişkin bir göstergedir.

Kaynakça:

- Adigüzel, Y. (2016). *Göç Sosyolojisi*. İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Atalay, İ. (2016). *Türk ve Fransız Çocuk Yazınında Göç ve Göçerlik*. Kayseri: Tiydem Yayıncılık.
- Aktulum, K. (1999). *Metinlerarası İlişkiler*. Ankara: Öteki Yayınevi.
- Alman Federal İstatistik Dairesi* (Statistisches Bundesamt Deutschland), <http://www.destatis.de>
- Berry, J. W. (2001). A Psychology of Immigration. *Journal of Social Issues*(3), 615-631.
- Berry, J. W. (2003). Conceptual approaches to acculturation. K. Chun, P. Balls-Organista, & G. Marin içinde, *Acculturation: Advances in theory, measurement and applied research* (s. 17-37). Washington: American Psychological Association.
- Berry, J. W. (2005). Acculturation: Living successfully in two cultures. *International Journal of Intercultural Relations*, 697-712.
- Berry, J. W. (2011). Integration and Multiculturalism: Ways towards Social Solidarity. *Papers on Social Representations*, 20, 2.1-2.21.
- Civelek, K. (2011). “Le Clézio’nun *Ourania*’sında Yanmetinsellik”. Kafkas Üniversitesi *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (2), 41-55.
- Civelek, K. (2016). “Çatışma ve Göç Kültürü Modeli Bağlamında Bir Roman Okuması: Le Clézio’nun *Göçmen Yıldız*’i”. Ali Tilbe ve Sonel Bosnalı (Ed.). *Göç Üzerine Yazın ve Kültür İncelemeleri*. London: Transnational Press London. (ss. 87-99).
- Cohen, J.H. & Sirkeci, I. (2011). *Cultures of Migration, the Global Nature of Contemporary Mobility*. Austin, TX, US: University of Texas Press.
- Genette, G. (1972). *Figure 3*. Paris: Seuil.
- Genette, G. (1982). *Palimpsestes. Littérature au second degré*. Paris: Seuil.
- Genette, G. (1987). *Seuils*. Paris: Seuil.
- Goldmann, L. (2005). *Roman Sosyolojisi*. Çev. Ayberk Erkay. Ankara: Birleşik Kitabevi.

- Manço, A. (2002). *Compétences interculturelles des jeunes issus de l'immigration, Perspectives théoriques et pratiques*. Paris: L'Harmattan.
- Pastaureau M. & Simonnet D. (2005). *Le petit livre des couleurs*, Paris: Editions du Seuil.
- Sirkeci, İ. (December 2012). "Transnasyonal mobilite ve çatışma". *Migration Letters*, 9(4), 353-363.
- Sirkeci, İ. ve Erdoğan, M-M. (December 2012). Editorial: Göç ve Türkiye. *Migration Letters*, 9(4), 297-302.
- Sirkeci, I., Cohen, J. & Can, N. (2012a). "Internal Mobility of foreign-born in Turkey". In: Finney, N. & Catney, G., eds., *Minority Internal Migration in Europe*. Farnham: Ashgate, sf.175-193.
- Sirkeci, I., Cohen, J.H., & Yazgan, P. (2012b). "The Turkish culture of migration: Flows between Turkey and Germany, socio-economic development and conflict". *Migration Letters*, 9(1): 33-46.
- Sirkeci, İ. ve Cohen, H-J. (July 2013) "Not Migrants and Immigration, but Mobility and Movement". http://citiesofmigration.ca/ezine_stories/not-migrants-and-immigration-but-mobility-and-movement/ (07.05.2015).
- Sirkeci, I. & Esipova, N. (2013). "Turkish migration in Europe and desire to migrate to and from Turkey". *Border Crossing: Transnational Working Papers*, No. 1301. Available at: <http://www.regents.ac.uk/home/research/bctwp/>.
- Sirkeci, I. & Zeyneloğlu, S. (2014). "Türkiye'de Almanlar ve Almancılar". *Göç Dergisi*, 1(1): sf. 77-118.
- Tilbe, A. (2015). "Göç/göçer yazını incelemelerinde Çatışma ve Göç Kültürü Modeli" [Bildiri]. Ali Tilbe ve Ark. (Ed.). *3rd Turkish Migration Conference, Charles University Prague, Turkish Migration Conference 2015 Selected Proceedings*, (25-27 June 2015). (ss. 458-466). London: Transnational Press London.
- Tilbe, A. (2016). "Göç Kültürü ve Çatışma Modeli Bağlamında Latife Tekin'in *Sevgili Arsız Ölümlü*'üne Bir Bakış" Ali Tilbe ve Sonel Bosnalı. (Ed.). *Göç Üzerine Yazın ve Kültür İncelemeleri*. London: Transnational Press London; (ss. 1-19);
- Tilbe, A. (2017). "Göç Kültürü ve Çatışma Modeli' Bağlamında Mathias Enard'ın *Hırsızlar Sokağı*" [Bildiri]. Ali Tilbe ve Ark. (Ed.). *The 5th Migration Conference, Harokopio University Athens, The Migration Conference 2017 Selected Proceedings*, (23-26 August 2017). (ss. 6-24). London: Transnational Press London.

Analysis of Yüksel Pazarkaya's Novel Titled *Savrulanlar* in the Context of Conflict Model of Migration and Cultures of Human Mobility

Abstract

In Great Turkish Dictionary mobility is defined as; “the moving of individuals or societies from one country or settlement to another one by economical, social, political reasons; moving; hegira; immigration.” In general terms, the migration phenomenon can be described as human mobility which occurs for the purpose to settle at a different location from the permanent one due to economic, social, political or cultural reasons. Movers, in other words people who migrate, encounter many problems in their new settlement areas. The most dominant problem of especially transnational movers is language/communication in the first place. Besides, issues such as bilingualism, identity, cultural fragmentation, social harmony, integration, loneliness, assimilation or alienation come into prominence. Depending on all of these problems that they have difficulty in overcoming, transnational movers waver between two cultures, new value judgments and social order mostly with the feelings of possession, eccentricity, deprivation or ostracization and they strive to reestablish and continue their own values and cultures becoming introverted with a feeling of rebellion and rejection. This quest makes their harmonization and integration processes difficult.

Our long-standing quest for a methodology to examine the relationship between mobility and literature took us to culture of migration and conflict model – which was developed by İbrahim Sirkeci and Jeffrey H. Cohen together, who defines migration as “mobility from an insecure area to a secure one” – among many migration theories. This model assumes primarily that “every migration is based on a conflict in one way or another, rejecting differentiation of forced and voluntary migration, and considering the fact that conflicts, tensions, challenges and disagreements at all levels cause people and groups to change their places”(Tilbe and Sirkeci, 2015, p. 1). According to Sirkeci; “human insecurity can be seen as the conflict's creation of a feeling of deprivation and poverty for a certain group of people or individuals in a certain place and situation” (Sirkeci, 2012, p. 355) and phenomenon of migration “can be formulized as abstinence from perceived (human) insecurity”(2012, p. 356).

Transnational migration of Turks through Germany, which has started in sixties and has been perpetuated mutually and obtained a cultural characteristic, is one of the most appropriate types of mobility that fits this description. In this article, we apply the mobility literature examination methodology, developed based on the Conflict Model of Migration, in reference to post-mobility adaptation and cooperation opportunities of the movers with the host societal structure in a relatively secure environment depicted by Yüksel Pazarkaya, a

contemporary Turk-German author, in *Savrulanlar* (lit. *The Scattered*) which narrates the mobility agony of two families immigrated from Turkey to Germany in 1960s in the worker mobility process. In this context, whether the movers can adapt to the host societies is discussed.

Keywords: Yüksel Pazarkaya; Berry, migration; immigrant; mover; literature; culture of migration; conflict model; human mobility; acculturation.